

OORLOG EN VREDE IN DE WESTHOEK

beleidsnota 2008-2013

Inhoud

4	Inleiding
9	deel 1 Organisatie
15	deel 2 Evaluatie
16	2.1. Interne evaluatie
16	2.1.1. Werking
16	2.1.1.1. Wetenschappelijk onderzoek
20	2.1.1.2. Zorg voor het erfgoed
22	2.1.1.3. Cultuurtoeristische valorisatie
29	2.1.1.4. Leren uit de oorlog
31	2.1.1.5. Bekendmaking “Oorlog en Vrede in de Westhoek”
33	2.1.2. Subsidies en werkingskosten
33	2.1.2.1. Werkingsmiddelen en loonkosten
34	2.1.2.2. Provinciale subsidies
43	2.1.2.3. Subsidies Toerisme Vlaanderen
47	2.1.2.4. Subsidies uit Europese fondsen
51	2.1.3. Evaluatie van het netwerk d.m.v. inventaris
51	2.1.3.1. Het fysische netwerk
54	2.1.3.2. Spreiding van het netwerk
57	2.1.3.3. Besluit van de evaluatie
58	2.2. Externe evaluatie
60	2.3. SWOT-analyse
60	2.3.1. Sterktes
61	2.3.2. Zwaktes

61	2.3.3. Kansen
62	2.3.4. Bedreigingen
63	2.3.5. De confrontatiematrix
71	deel 3 Beleidsplan
72	3.1. Missie
74	3.2. Visie en uitgangspunten
78	3.3. Doelstellingen en acties
79	3.3.1. Beleidsoptie 1: wetenschappelijk onderzoek
85	3.3.2. Beleidsoptie 2: zorg voor het erfgoed
91	3.3.3. Beleidsoptie 3: cultuurtoeristische valorisatie
95	3.3.4. Beleidsoptie 4: leren uit de oorlog
97	3.3.5. Beleidsoptie 5: bekendmaking en communicatie
98	3.3.6. Beleidsoptie 6: herdenkingen 2014-2018
101	deel 4 Bijlage
102	Beleidsoptie 1: wetenschappelijk onderzoek
104	Beleidsoptie 2: zorg voor het erfgoed
107	Beleidsoptie 3: cultuurtoeristische valorisatie
108	Beleidsoptie 4: leren uit de oorlog
109	Beleidsoptie 5: bekendmaking en communicatie
110	Beleidsoptie 6: herdenkingen 2014-2018
111	Colofon

Inleiding

De Westhoek kent een lange geschiedenis. Van de prehistorie tot op heden is de streek constant in ontwikkeling. De vorm en het uitzicht van de Westhoek is in grote mate bepaald door natuurlijke fenomenen zoals water, klei en veen. Toch mag de menselijke invloed niet geminimaliseerd worden. Van in het prille begin heeft de mens de streek aangepast en gevormd, tot het resultaat dat we vandaag kennen. Er werden kanalen gegraven, dijken opgeworpen en inpolderingen aangelegd. Dorpen en steden kenden bloei en verval. Elke periode drukte haar eigen unieke stempel in de polderklei. De meest ingrijpende is ongetwijfeld die van de Eerste Wereldoorlog.

De Eerste Wereldoorlog heeft van de Westhoek het Vlaamse oorlogslandschap bij uitstek gemaakt. De streek is door het conflict getekend: in het landschap zijn nog talrijke littekens herkenbaar. Op elk plein staat ergens wel een monument dat aan die eerste wereldbrand herinnert.

De inwoners van de streek hebben, generatie na generatie, een eigen houding ontwikkeld ten aanzien van de oorlogsthematiek. De Westhoekers uit 1914 zagen hoe hun achtertuin het strijdtoneel werd waarop Europese en internationale belangen werden beslecht. Vrijwillig of gedwongen namen de bewoners zelf deel aan de vijandelijkheden. En uiteindelijk werd voor hen vooral duidelijk dat aan het eindpunt iedereen kind van de rekening was. Door de tijd heen is er bij de inwoners van de streek een complexe en genuanceerde kijk ontstaan op deze episode uit hun verleden.

Bovendien wordt die eigen visie verrijkt en verfijnd door de inzichten die ook andere betrokken deelnemers op de Eerste Wereldoorlog hebben. In de Westhoek bevinden zich honderden monumenten, begraafplaatsen enz. die voor telkens andere nationaliteiten uit de wereld een groot historisch belang hebben. Honderdduizenden bezoekers van over de hele wereld komen jaarlijks naar de Westhoek om er een restant terug te vinden van de oorlogstijd.

Elk van deze elementen is belangrijk om het wezen van de oorlog te kunnen begrijpen. Op die manier is het verhaal van de oorlog in de Westhoek zowel lokaal als universeel, zowel verleden als heden en toekomst.

Vandaag leven we in een tijd die meer dan ooit vraagt om een inzicht te kunnen verwerven in de mechanismen van oorlog en

vrede, zodat deze en volgende generaties er baat bij zouden kunnen hebben. Het wezenlijke wat overblijft van die 'Grooten Oorlog' in deze streek is de vredesgedachte, het pacifistische streven tegen wil en dank. Inzicht in oorlog zet je immers op weg om meer vrede te maken.

Het provinciebestuur West-Vlaanderen heeft altijd al veel aandacht geschonken aan de Eerste Wereldoorlog. De traditie gaat terug tot in de jaren zestig. Enkele voorbeelden: de wedstrijd voor Historische Monografieën over de Verwoeste Gewesten (1959-60), de tentoonstelling Stille Getuigen (1964), de publicatie van "In Pace. Soldatenkerkhoven in Vlaanderen" (1974), de oprichting in de Westhoek van 25 gedenkstenen, Naamstenen genoemd, ter herinnering aan het overlijden van koning Albert I en aan de Eerste Wereldoorlog (1984-88).

Sinds de start van het Westhoek Vredespark in 1997 zijn deze initiatieven nog geïntensifieerd. Ook andere overheden en heel wat verenigingen en organisaties werken in de Westhoek al lang rond het thema Oorlog en Vrede. Tal van andere boeiende projecten en realisaties – al dan niet met de Provincie West-Vlaanderen als partner – verrijken bijgevolg het aanbod rond Oorlog en Vrede in de Westhoek.

Een beknopt overzicht van enkele opmerkelijke realisaties waarbij de Provincie ofwel partner ofwel initiatiefnemer was, samen met tal van andere overheden en/of verenigingen als partner of initiatiefnemer:

- de oprichting van het In Flanders Fields Museum in Ieper met als rode draad 'de kleine mens in de grooten oorlog'. Het museum wil de gruwel van de Eerste Wereldoorlog tonen maar daar ook onmiddellijk een hedendaagse invulling aan geven en aan de bezoekers een boodschap van vrede bieden. Sinds de start van het In Flanders Fields Museum in 1998 krijgt dit museum een jaarlijkse, financiële ondersteuning voor projectmatige samenwerking. Het streekbezoekerscentrum is een belangrijk 'instappunt' voor de ontdekking van de diversiteit van de Westhoek.
- de herinrichting van de IJzertoren (1999), waarbij onder meer het museumgedeelte zijn huidige vorm kreeg.
- net zoals het streekbezoekerscentrum bij Westoria in Diksmuide (2000) zet ook het bezoekerscentrum De Bergen in Kemmel (2000) de bezoekers aan tot ontdekking van het thema Oorlog en Vrede.
- de Pool of Peace of de Spanbroekmolenkrater in Heuvelland werd in 2001 ingericht voor een beter onthaal van de bezoekers.

- twee autoroutes, de IJzerfrontroute en de In Flanders Fieldsroute, alsook de Vredesfietsroute zijn ideale mogelijkheden om het verhaal van de Eerste Wereldoorlog te verkennen.
- de Passendale Vredesconcerten zijn een oproep tot 'Oorlog aan de Oorlog'.
- heel wat publicaties en brochures verdiepen onze kennis over het thema Oorlog en Vrede en zijn een leidraad in het bezoeken van deze regio. ('Zij, die vielen als helden...' (een tweedelige inventaris van oorlogsgedenktekens van beide wereldoorlogen in West-Vlaanderen), 'De wederopbouw in Ieper – een wandeling', de cultuurtoeristische en grensoverschrijdende brochure 'In het spoor van '14-'18', de educatieve lespakketten Ieperboog Noord en Zuid).

In 2002 besliste het provinciebestuur van West-Vlaanderen om de werking rond de oorlogsthematiek en de inspanningen die daartoe geleverd werden te koepelen onder een provinciaal initiatief met de naam "Oorlog en Vrede in de Westhoek". Het initiatief werd gedragen door partners in de Westhoek zelf (musea, verenigingen, lokale besturen enz.).

Toch was het niet evident om een dergelijk groot project waar te maken. De veelheid van mogelijkheden binnen dit onderwerp kan overzichtelijk gemaakt worden aan de hand van vijf werkvlakken. "Oorlog en Vrede in de Westhoek" omvat aldus volgende vijf onderdelen: de werking met betrekking tot respectievelijk wetenschappelijk onderzoek, zorg en ontsluiting van erfgoed, cultuurtoeristische valorisatie, leren uit oorlog en bekendmaking van Oorlog en Vrede in de Westhoek. De coördinatie van het project is een essentieel onderdeel bij elk van de vijf werkvlakken. Er wordt gestreefd naar de realisatie van zoveel mogelijk geïntegreerde projecten, waarbij meerdere werkvlakken tegelijkertijd aan bod komen.

De voorbije periode is het initiatief "Oorlog en Vrede in de Westhoek" uitgegroeid tot een begrip in de wereld van de werking en herdenking rond de Eerste Wereldoorlog. De naam staat voor een netwerk van musea, werkgroepen, monumenten enz., alle verbonden met het centrale thema van de "Oorlog en Vrede". Het is eveneens een overlegplatform en een koepel waaronder de verschillende individuele initiatieven van de partners worden samengebracht, om ze op die manier een groter draagvlak te geven.

In de eerste projectfase die nu ten einde loopt heeft de werking zich vooral toegelegd op het aansporen van de cultuurtoeristische valorisatie en de ontsluiting van het erfgoed. Dit gebeurde door het uittekenen van een gelaagd netwerk, het opstel-

len van een inventaris en het uitbouwen van bezoekersroutes en links tussen de verschillende erfgoedelementen binnen de Westhoek.

Aan het eind van deze eerste projectfase is het aangewezen de werking en het initiatief te evalueren. Aan de hand van de hiaten en de lacunes binnen de werking kan een gedegen beleidsvisie opgebouwd worden voor een tweede fase binnen het project. Het is immers duidelijk dat de Provincie de intentie heeft de werking voort te zetten en uit te bouwen; de partners bleken ook duidelijk vragende partij.

deel 1

ORGANISATIE

De organisatiestructuur van het netwerk is aldus opgevat om de draagkracht van het initiatief “Oorlog en Vrede in de Westhoek” te vergroten door de reële betrokkenheid van de verschillende partners. Door een politieke vertegenwoordiging in een aansturend overlegorgaan kan ook het politieke engagement in het beleid verzekerd worden, wat zorgt voor een makkelijker doorstroming van acties naar het beslissingsniveau.

De organisatie van een stuurgroep en een partnergroep verzekert een overleg bij het vastleggen van het jaarprogramma voor het hele netwerk. Bovendien kan er op deze bijeenkomsten een debat opgestart worden over de thematiek en de visies van de verschillende partners. Hier kunnen ook de plannen gesmeed worden voor gemeenschappelijke acties.

De **provincieraad van West-Vlaanderen** tekent het beleidskader uit en stelt de financiële middelen ter beschikking om het project uit te kunnen voeren.

De **deputatie van de Provincie West-Vlaanderen** is belast met de dagelijkse uitvoering van het beleidskader in verband met het project “Oorlog en Vrede in de Westhoek”.

De toekenning van de provinciale subsidies “Oorlog en Vrede in de Westhoek” gebeurt door een afzonderlijke vergadering, namelijk van de Adviesgroep. De **Adviesgroep** bestaat uit leden van de provinciale diensten, aangevuld met vertegenwoordigers van Westtoer en Toerisme Vlaanderen (samenstelling Adviesgroep, zie tabel 1).

Deze vergadering is losgekoppeld van de Stuurgroep. De nadruk van deze vergadering ligt op de toekenning van de subsidies voor gemeenschappelijke thema’s en acties. Bovendien vernauwt deze groep zich niet enkel tot de subsidiëring van het netwerk; er wordt ook inhoudelijk aangestuurd. De grote lijnen en de grote uitgangspunten worden er opgesteld, en de bijeenkomst stuurt aan op inhoudelijke reflectie en debat binnen het netwerk.

Gedeputeerde Gunter Pertry	voorzitter
Gedeputeerde Jan Durnez	1
Coördinator O&V in de Westhoek	1

Dienst Cultuur, Provincie West-Vlaanderen	2
Gebiedswerking Westhoek, Provincie West-Vlaanderen	2
Westtoer	2
Toerisme Vlaanderen	1

Tabel 1. Samenstelling van de Adviesgroep "Oorlog en Vrede in de Westhoek".

De **Stuurgroep** is een structurele bijeenkomst van zowel ambtelijke als politieke vertegenwoordigers: elk lid legt een afvaardiging vast door middel van een besluit van het college. Een vertegenwoordiging van elke Westhoekgemeente zou de stuurgroep te uitgebreid en bijgevolg onefficiënt maken. Daarom wordt de Stuurgroep tot op heden samengesteld met afgevaardigden (1 ambtelijke en 1 politiek) van partners die investeringen deden of actief een jaarprogramma rond de thematiek uitbouwden. Deze canon is niet strikt, er kan in de toekomst bijgestuurd en gewijzigd worden (samenstelling Stuurgroep, zie tabel 2).

De Stuurgroep komt ten minste driemaal per jaar samen vanuit een duidelijk engagement van actieve betrokkenheid. Op de bijeenkomsten worden de jaarprogramma's besproken en op elkaar afgestemd. De partners overleggen voer een globaal jaarthema. De Stuurgroep heeft een sterk adviserende rol op de beleidsvisie en de beleidsplannen van het netwerk. Hij zorgt voor de bevestiging van verslagen in zowel de deputatie als de afzonderlijke gemeentelijke colleges. De leden van de Stuurgroep officialiseren hun aanwezigheid door het desbetreffende college een intentieverklaring te laten ondertekenen.

Gedeputeerde Gunter Pertry	voorzitter
Gedeputeerde Jan Durnez	1
Dienst Cultuur, Provincie West-Vlaanderen	3, (o.a. coördinator)
Gebiedswerking Westhoek, Provincie West-Vlaanderen	2
Westtoer	2
Ieper	2

Nieuwpoort	2
Poperinge	2
Diksmuide	2
Mesen	2
Zonnebeke	2
Heuvelland	2
Houthulst	2
Langemark-Poelkapelle	2
Toerisme Vlaanderen	1
Vzw Talbot House	1
Vzw Bedevaart naar de graven aan de IJzer	1

Tabel 2. Samenstelling van Stuurgroep "Oorlog en Vrede in de Westhoek".

De **Partnergroep** is de algemene vergadering van het netwerk. Het gaat om een bijeenkomst van een vertegenwoordiging van alle 18 Westhoekgemeenten, aangevuld met alle verenigingen die zich onder de vleugels van het netwerk scharen. Deze vergadering wordt ten minste tweemaal per jaar bijeengeroepen. De Partnergroep keurt mee algemene zaken goed zoals plannings over langere periodes en beleidsvisies. De Partnergroep wordt ook betrokken in de programmatie zoals die wordt voorgelegd door de Stuurgroep. Het is mogelijk dat er binnen de partnergroep deelgroepen of werkgroepen worden gevormd om bepaalde kleinere thema's te behartigen.

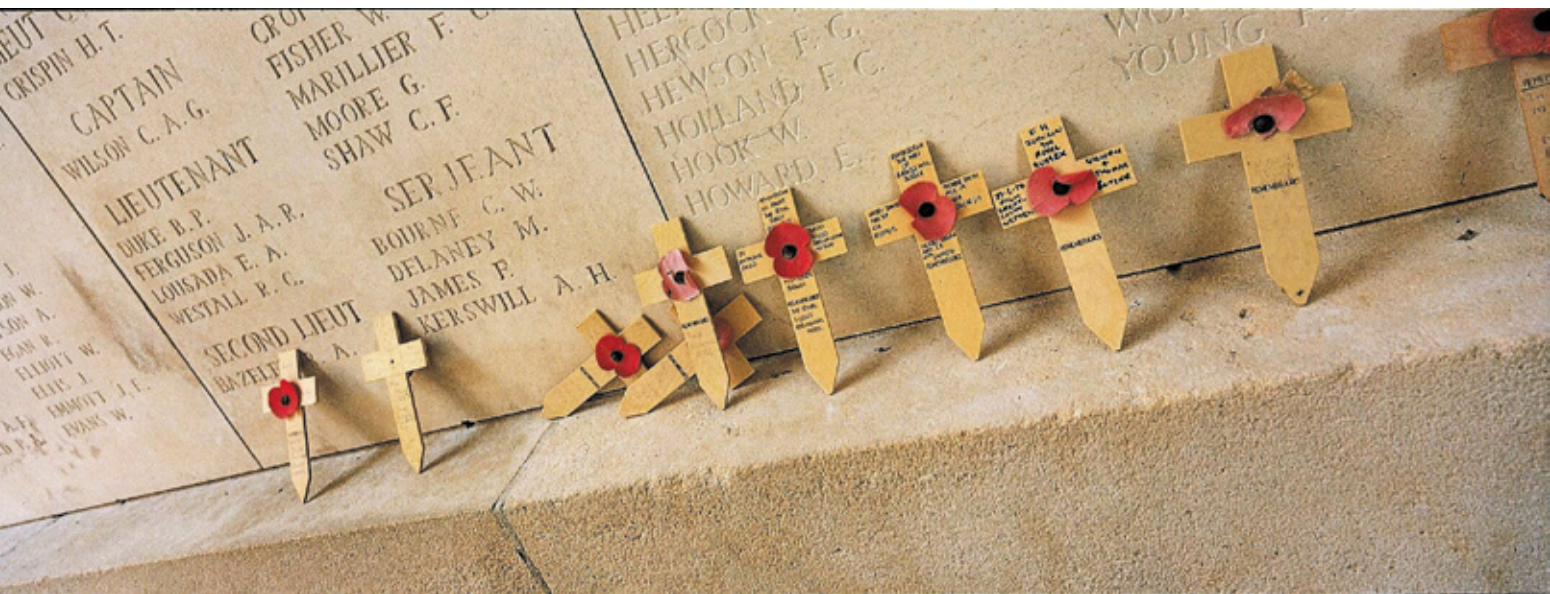
De **coördinatie** van het project "Oorlog en Vrede in de Westhoek" wordt vanuit het streekhuis Esenkasteel in Diksmuide waargenomen. De centralisatie van het vredesproject in het hartje van de Westhoek zorgt ervoor dat er sprake kan zijn van continuïteit. De werking vanuit het Esenkasteel heeft als voordeel dat er nauwe samenwerking is met onder andere de gebieds-

werking en Toerisme en Recreatie in de Westhoek en het Regionaal Landschap West-Vlaamse Heuvels. Maar het project heeft een veel ruimere basis. Diverse provinciale diensten worden betrokken bij verschillende initiatieven van dit project. Daarnaast is er een duidelijke integratie van samenwerking tussen de Vlaamse, de provinciale en de lokale overheden, samen met een verscheidenheid van andere partners. Aan de hand van deze coördinatie wordt er gestreefd naar de realisatie van zoveel mogelijk geïntegreerde projecten, waar er naast cultuurtoerisme ook ruim aandacht is voor de landschappelijke sfeer.

Financiering

De realisatie van initiatieven wordt met diverse middelen gerealiseerd.

- Binnen de Provincie West-Vlaanderen zijn er middelen ingeschreven voor de eigen werking van het project en voor het nemen van eigen initiatieven.
- Daarnaast bestaat de mogelijkheid tot het aangaan van samenwerkingsverbanden naar aanleiding van bepaalde projecten of initiatieven.
- Initiatiefnemers kunnen rekenen op cofinanciering van de Provincie West-Vlaanderen via het subsidiereglement voor projecten binnen het kader van "Oorlog en Vrede in de Westhoek". Via dit reglement kunnen jaarlijks een aantal projecten worden geselecteerd voor subsidiëring.

deel 2

EVALUATIE

van het netwerk Oorlog en Vrede (2002-2007)

2.1. Interne evaluatie

De interne evaluatie van het project “Oorlog en Vrede in de Westhoek” omvat enerzijds een beschrijvend deel waarin de werking van het netwerk worden uitgeschreven. Nadien worden de middelen, de werking en de organisatie geanalyseerd om bijsturing voor de toekomst mogelijk te maken.

2.1.1. Werking

Zoals aangegeven in de beleidsnota van 2002 werd de werking van het netwerk “Oorlog en Vrede in de Westhoek” geënt op vijf centrale beleidsthema’s, elk met een eigen specifieke invulling. De coördinatie van elk van de vijf werkvlakken is de basiswerking van het netwerk. De voorbije vijf jaar werd aan de hand van deze thema’s gewerkt. In volgende paragrafen wordt een overzicht gegeven van de verschillende initiatieven die werden gerealiseerd of opgestart.

2.1.1.1. Wetenschappelijk onderzoek

Het beleidsvlak wetenschappelijk onderzoek omvat een viertal deelaspecten die alle op een wetenschappelijke basis gegrond zijn. Wetenschappelijk onderzoek op zich is geen doelstelling voor het netwerk, maar het kan wel uitgevoerd worden in een beleidsvoorbereidend kader. Het beleidsthema wetenschappelijk onderzoek werd ingevuld door middel van een viertal concreet omschreven operationele doelen.

Inventarisatie

In november 2002 is het project “Inventarisatie van relikten uit de Eerste Wereldoorlog in de Westhoek” van start gegaan¹, dankzij een samenwerking tussen de Provincie West-Vlaanderen en de Vlaamse Gemeenschap. Het was de bedoeling om alle materiële relikten van de Eerste Wereldoorlog te inventariseren, die vandaag nog (talrijk) aanwezig zijn in de Westhoek. Bunkers,

¹ Het inventarisatieproject werd uitgevoerd door Nele Bogaert (juni 2003 – juli 2005) en Hannelore Decoodt (november 2002 - augustus 2005). Voor de uitvoering konden de projectmedewerkers rekenen op de hulp van talrijke vrijwilligers, verenigingen en instellingen. Het project werd begeleid door een stuurgroep, waarin vertegenwoordigers zetelden van de Afdeling Monumenten & Landschappen, het Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed, de Provincie West-Vlaanderen en het In Flanders Fields Museum.

boven- en ondergrondse schuilplaatsen en depots, gaarkeukens, tunnels, mijnkraters, oorlogslandschappen, oorlogsgedenktens, militaire begraafplaatsen en ereperken, noodwoningen enz. Het uitgangspunt van dit project was uiteindelijk de erkenning van het oorlogserfgoed in de Westhoek als Werelderfgoed. De inventaris is precies opgesteld om er uiteindelijk een beleidsinstrument mee op te maken. De databank bevat een schat aan informatie over de aanwezige oorlogsrelicten in de Westhoek. Naast de inventaris werd ook ad hoc een aantal projecten uitgevoerd die zich toelegden op de mondelinge traditie, zoals het registreren van tal van interviews in het kader van de tijdelijke tentoonstelling "Vluchten voor de Oorlog" in Ieper. Er werd ook samengewerkt met de organisatie van het Westhoek beeldarchief Westhoek Verbeeldt.

Publicatie en multimedia

In de visie van 2002 werd naar voren geschoven dat wetenschappelijk onderzoek en wetenschappelijke publicaties rond het thema van de Eerste Wereldoorlog met beperkte provinciale financiële ondersteuning gestimuleerd zouden kunnen worden. Gezien echter de beperkte financiële armslag van het netwerk binnen de provinciale werking werd besloten om de wetenschappelijke publicaties met aanbeveling door te verwijzen naar het wetenschappelijke publicatiefonds van de Provincie.

Op het vlak van multimedia heeft het netwerk zich van meet af aan geëngageerd in het website-initiatief van vzw Westhoek (www.wo1.be). Door middel van een samenwerkingsovereenkomst wordt jaarlijks een financiële bijdrage geleverd in het actualiseren en onderhouden van deze internetsite waarop de gegevens over het netwerk en de Eerste Wereldoorlog in het algemeen worden gebundeld.

Verzamelen en ontsluiten van kennis en informatie

Het verzamelen en het ter beschikking stellen van allerhande informatie over het onderwerp van de Eerste Wereldoorlog is een noodzakelijk gegeven binnen de werking van het netwerk. Samenwerking met verschillende documentatiecentra en archiefinstellingen genereert tal van mogelijkheden om geïnteresseerden en onderzoekers toegang te verlenen tot kennis en informatie over de Eerste Wereldoorlog.

Vanuit het netwerk Oorlog en Vrede (en bij uitbreiding vanuit de hoek van de Provincie West-Vlaanderen) werd de taak van de kennisverzameling en -ontsluiting opgenomen door de medewerkers van het inventarisatieproject "Inventaris van de relicten

uit de Eerste Wereldoorlog in de Westhoek". Binnen het inventarisatieproject kwam vooral de kennis met betrekking tot het materiële oorlogserfgoed aan bod.

Daarnaast werd door het In Flanders Fields Museum, met financiële steun van het provinciale netwerk, een project uitgewerkt rond de dodenregisters van de Franse en Belgische gesneuvelden in de Westhoek. De registers werden ontsloten via de website van de vzw Westhoek (www.wo1.be) en worden blijvend aangevuld en bijgestuurd.

Het Memorial Museum Passchendaele 1917 te Zonnebeke nam in 2005 een soortgelijk initiatief met steun van de Vlaamse overheid. Het project "Passchendaele Archives" omvat een gepersonaliseerd onderzoeksproject over de soldaten uit de Commonwealth die tijdens de Slag om Passendale sneuvelden in 1917. Om geselecteerd te worden voor het archief moet er ten minste een foto beschikbaar zijn van het individu. Daarna wordt een persoonlijk dossier aangelegd dat passief organisch aangroeit: via contacten met nabestaanden of toevallige schenkingen wordt het archief uitgebreid. De Vlaamse overheid subsidieerde in dit project de verantwoordelijke medewerker tot 2007. Op vandaag telt het archief ongeveer 3.000 dossiers die min of meer op punt staan.

Begeleiden van musea

Het netwerk "Oorlog en Vrede in de Westhoek" stimuleert de vernieuwing en de professionalisering van de musea die het oorlogsthema aansnijden in de Westhoek. We spreken dan over vier grote musea (In Flanders Fields, IJzertoren, MMP1917 en Talbot House), maar daarnaast bestaat er nog een waaier van kleinere musea, die allemaal in private uitbating worden gehouden. Er wordt getracht om vanuit het netwerk de vier grote musea bij te staan in het vormen van hun profiel binnen de regio en in het uitbouwen van hun geoptimaliseerde infrastructuur. Zo werd door de Provincie geïnvesteerd in de realisatie van het MMP1917 en in de inrichting van de Concert Hall bij Talbot House².

De kleinere lokale musea in private uitbating staan vaak op het punt te verdwijnen. Omdat hun respectieve collecties vaak uitzonderlijke stukken bevatten en als geheel een intrinsieke waarde voor de streek vertolken, opteerden het netwerk en de Provincie er voor om deze verzamelingen binnen de streek te houden. Dit betekent dat collecties die dreigen verkocht te

² Door de beperkte financiële armslag van het subsidiereglement Oorlog en Vrede wordt in dergelijke gevallen, waar grotere geldelijke middelen noodzakelijk zijn, ook een beroep gedaan op het reglement voor de cultuurtoeristische ontsluiting van de provincie.

worden, door leden van het netwerk kunnen aangekocht worden met steun van de Provincie. Zo krijgen deze collecties een tweede leven en worden de reserves en collecties van de partners uitgebreid en vervolledigd. Een concreet voorbeeld hiervan is de aankoop van de collectie Hill 60, door het IFFM en het MMP1917, met steun van de Provincie.

De begeleiding vanuit het netwerk vertaalt zich naast het financiële ook via een directe afstemming en sturing op het niveau van het beleid en de langetermijnvisie van de musea. Binnen de regio werken vier grote spelers op eenzelfde thema. Dit vereist logischerwijze ook afstemming om voor de bezoekers een coherent en samenhangend beeld te vormen.

Eenzijds zijn er het In Flanders Fields Museum (IFFM) te Ieper en het Talbot House te Poperinge. Beide instellingen zijn erkende musea, IFFM landelijk en Talbot House op basisniveau. Beide dienden een beleidsplan op te stellen om hun erkenning te verlengen. Daarnaast stelden ook de IJzertoren (Diksmuide) en het Memorial Museum Passchendaele 1917 (Zonnebeke) een beleidsplan op, met oog op erkenning als museum.

De vier genoemde musea streven naar een inhoudelijke complementariteit: IFFM wordt bestendigd in zijn rol als centraal instap-punt binnen het netwerk, terwijl Talbot House, MMP1917 en de IJzertoren elk een eigen deelaspect uit de Eerste Wereldoorlog belichten. IFFM gaat zich dus verder profileren als de algemene introductie voor het bredere verhaal van de Eerste Wereldoorlog. Vanuit zijn algemene introductie zal dan doorverwezen worden naar de andere spelers in de Westhoek; niet enkel de musea, maar ook naar andere belangrijke sites.

Het In Flanders Fields Museum kiest er nadrukkelijk voor om het historische verhaal van de mensen en de streek en haar landschap te vertellen en doet dat consequent met een actuele invulling. Talbot House legt zich toe op het leven achter het front; de menselijke verhalen en het bouwkundige erfgoed. De IJzertoren focust op het Belgisch-Duitse front langs de IJzer, met herdenking en Vlaamse ontvoogding. Ten slotte gaat het Memorial Museum te Zonnebeke werken rond het militair-technische oorlogsverhaal, de cijfers, de tragiek, de reconstructie en het Passendale-verhaal.

De inhoudelijke profilering van de musea wordt gedragen door hun geografische bepaaldheid. IFFM is wezenlijk verbonden met de Ieperboog; de IJzertoren ligt nu eenmaal aan de IJzer enz. Dit maakt een gemeenschappelijke sterkte uit van elk site en museum. En tegelijk is het een onderscheidende factor: je kunt je elk museum niet op een andere plek voorstellen want dan verliest het alle zin en waarde. Deze geografische 'afbakening' is een deel van de profilering die goed kan aansluiten bij de inhoudelijke profilering van elk museum.

2.1.1.2. Zorg voor het erfgoed

Het oorlogserfgoed van Wereldoorlog I in de Westhoek is als het ware de grondstof waarmee het netwerk actief is. Zonder de oorlogsrelicten ligt het absoluut niet voor de hand om een gefundeerde werking en herdenking van de Eerste Wereldoorlog te organiseren. In dat opzicht moet er omzichtig omgesprongen worden met dit patrimonium. Duurzame zorg en dito ontsluiting zijn dus kernbegrippen voor een verantwoorde werking in de Westhoek. De beleidsopties die in 2002 werden genomen vertalen de zorg voor het erfgoed op drie concrete sporen.

Bescherming

Het thema “bescherming” is een speerpunt in het zorgbeleid van het netwerk. Zonder bescherming verdwijnen op lange termijn alle sporen van de Eerste Wereldoorlog. Een belangrijk instrument in deze procedure is de inventaris met de relicten uit de Eerste Wereldoorlog in de Westhoek. Deze database is het beleidsinstrument waarop de dossiers, die opgemaakt worden ter bescherming van de relicten, worden gebaseerd. Het doel van de inventaris was immers de erkenning van het materiële patrimonium uit de Eerste Wereldoorlog als Werelderfgoed. Sinds 2002 is de “Westhoek. Relicten van de Eerste Wereldoorlog” opgenomen in de indicatieve lijst van het culturele en natuurlijke Werelderfgoed (Unesco). Een opname van het oorlogserfgoed op de lijst van de Unesco zou een belangrijke internationale erkenning betekenen, een duidelijk signaal om te streven naar het behoud van deze relicten. De erkenning als Werelderfgoed past bovendien in een globale benadering waarbij belang wordt gehecht aan de (mogelijke) ontsluiting en de draagkracht van de site, de sensibilisatie m.b.t. dat erfgoed, de omkadering in een (thematisch) netwerk enz.

Op Vlaams niveau, onder auspiciën van minister Dirk Van Mechelen, wordt momenteel aan het beschermingsdossier van het oorlogserfgoed uit de Westhoek gewerkt. Een voorspraak was de bescherming van vijftien Belgische militaire begraafplaatsen uit de Eerste Wereldoorlog, waarvan er zich negen op West-Vlaams grondgebied bevinden.

Inrichting – beheer – ontsluiting

Het netwerk “Oorlog en Vrede in de Westhoek” opteerde in 2002 voor een gelaagd netwerk van bezoekbare punten om het erfgoed voor een breed publiek te ontsluiten. Om de soms kwetsbare omgeving van de sites te vrijwaren en toegankelijk te

maken was een beleid van inrichtingswerken en verantwoord beheer nodig.

De onthaalinfrastructuur zoals die gerealiseerd is bij de Duitse militaire begraafplaats in Langemark-Poelkapelle en bij Tyne Cot Cemetery in Zonnebeke zijn twee voorbeelden van hoe een antwoord geboden kan worden op de immer groeiende toeristische druk waaraan de sites worden blootgesteld.

Tijdens de periode 2002-2007 werd vanuit het netwerk actief aan investeringspolitiek m.b.t. inrichting en beheer gewerkt. Via het subsidiereglement werd financiële steun gegeven aan lokale overheden en verenigingen die structureel aan het beheer van oorlogserfgoed werkten. Een aantal voorbeelden van dergelijke beheersprojecten: Bayernwald, de Kanaaldijk (site Mc Crae), jaarlijks onderhoud van groenzones rond monumenten enz.

In de rand van het beheersaspect van het beleid werd vanuit de inventarisatie gewerkt aan een richtnota over het oorlogserfgoed. Om dit erfgoed kwalitatief en verantwoord te kunnen beheren, moeten bepaalde opties genomen worden. Het is immers niet mogelijk alle sites in te richten en te ontsluiten. Om die keuzes te bepalen moeten criteria worden afgewogen. In samenwerking met het VIOE werkt de Provincie momenteel aan het vademecum "Hoe omgaan met oorlogserfgoed"³.

Consolidatie – restauratie

Het consolideren en eventueel restaureren van bepaalde sites of relictten is een derde spoor waarop de zorg voor het erfgoed wordt vertaald. In de voorbije vijf jaar werden een reeks projecten opgestart en uitgewerkt, verschillend in omvang, met als doel de opwaardering en het herstel van bepaalde oorlogsrelictten.

De consolidatie van de Frontzate, de oude spoorwegbedding tussen Nieuwpoort en Diksmuide, is hier een voorbeeld van. In samenwerking met het VIOE en de VLM financiert de Provincie West-Vlaanderen dit project dat eind 2007 in uitvoering is gegaan. Binnen deze actie worden de nog aanwezige bunkers langs de spoorwegbedding geconsolideerd en deels gerestaureerd. Daarbij wordt ook het stationsgebouw van Ramskapelle aangepakt. Ook de als monument beschermde bunker aan de Groigne (Oudekapelle) wordt in deze actie gerestaureerd.

³ Dit nieuwe vademecum wordt opgesteld naar analogie van het bestaande vademecum "Omgaan met bodemvondsten – opgravingen WO I.", dat in 2002 werd opgesteld op initiatief van de gouverneur van West-Vlaanderen. Het document is in eerste instantie bedoeld voor lokale overheden en particulieren.

Een ander voorbeeld van een dergelijke realisatie is de restauratie van “De Engel” op de Kemmelberg. Een gezamenlijke actie van de Provincie West-Vlaanderen en het Franse ministerie van Defensie heeft dit in verval geraakt Franse oorlogsmonument in zijn oude glorie hersteld.

Een dossier dat momenteel nog in de planningsfase zit is de consolidatie, opwaardering en ontsluiting van de Vredesmolen te Klerken (Houthulst). Deze in verval geraakte molenruïne, die tijdens de Eerste Wereldoorlog door de Duitse troepen als uitkijkpost werd gebruikt, dient dringend geconsolideerd te worden. Eind 2007 gaat de consolidatie van start, waarbij ook archeologisch onderzoek uitgevoerd zal worden. In een tweede fase zal de molen worden hersteld en ontsloten. Dit restauratiedossier steunt op financiële inbreng van de Provincie, de Vlaamse gemeenschap en de gemeente Houthulst.

Naast de grotere dossiers worden ook kleinere restauratie-ingrepen uitgevoerd. Een greep uit de realisaties: Concert Hall bij Talbot House, de afbraak en berging van een noodwoning uit Adinkerke (in samenwerking met de gemeente Zonnebeke), de reconstructie van de noodwoning aan de voet van de IJzertoren (in samenwerking met de vzw Bedevaart naar de Graven aan de IJzer), de werken aan de sites Bayernwald en Lettenburg (in samenwerking met gemeente Heuvelland).

Het is overduidelijk dat er nood is aan een structureel beleid op het gebied van restauratie en consolidatie. Niet alle sites kunnen voor dergelijke werken in aanmerking komen. De criteria voor consolidatie en restauratie worden vastgelegd in het vademecum “Hoe omgaan met oorlogserfgoed”.

2.1.1.3. Cultuurtoeristische valorisatie

Om het oorlogserfgoed van de Westhoek voor een breed publiek te ontsluiten en het gehele netwerk cultuurtoeristische te valoriseren, is van meet af aan geopteerd voor het uitbouwen van een netwerk. Er werd geopteerd voor een gelaagde structuur, opgebouwd uit vijf verschillende niveaus: instappunten, onthaalpunten, ankerpunten, relictpunten en routes/tochten.

De centrale punten zijn de belangrijke instappunten, keurmerken als het ware, van waaruit de bezoeker de Westhoek binnengaat en verkent. Het gaat steeds om een streekbezoekerscentrum dat aan een belangrijke site of museum is gekoppeld. In

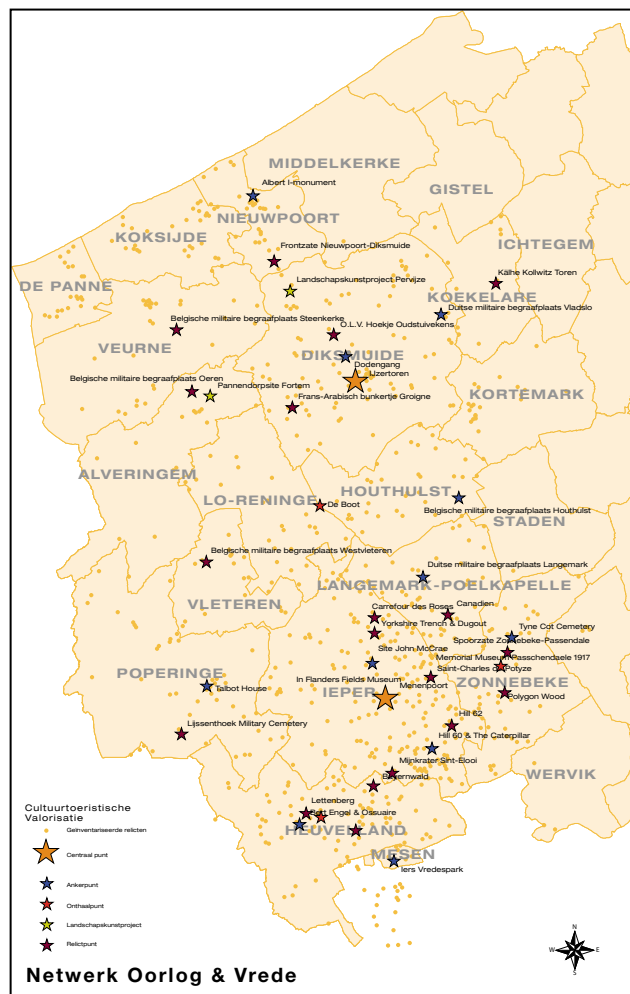
de streekbezoekerscentra komt een globaal beeld van de Westhoek naar boven, waarvan het thema van de Grooten Oorlog slechts een onderdeel is.

Van de drie vooropgestelde instappunten is er tot op heden slechts één helemaal gerealiseerd. Het In Flanders Fields Museum met bijbehorend streekbezoekerscentrum voldoet aan de beschrijving. Beide samen tonen een globaal beeld van de Westhoek, waarvan het WO I-thema een belangrijk onderdeel is. De twee andere vooropgestelde centrale punten, in casu Diksmuide (koppeling tussen Westoria, IJzertoren en Dodengang) en Nieuwpoort zijn niet gerealiseerd. In Diksmuide strandde de realisatie door de verdwijning van Westoria.

De IJzertoren en de Dodengang hebben dan wel de handen ineen geslagen: bij activiteiten aan de IJzertoren wordt stevast de Dodengang opengesteld voor het publiek. De IJzertoren vervult in zijn eentje, zonder bezoekerscentrum, de rol van instappunt. In tegenstelling tot het In Flanders Fields Museum, waar uitvoerig verwezen wordt naar het netwerk, lijkt deze link niet aanwezig binnen het concept van de IJzertoren. Toch mag de waarde van de IJzertoren als instappunt niet geminimaliseerd worden: het is het enige grote oorlogsmuseum in de noordelijke helft van de Westhoek. Nieuwpoort werd als instappunt nog niet gerealiseerd door het uitblijven van een definitieve beslissing over waar en hoe de zaak georganiseerd zou worden.

Een tweede niveau is dat van de onthaalpunten. Volgens de nota van 2002 vervullen ze een secundaire rol ten opzichte van de steden Ieper, Diksmuide en Nieuwpoort. Het gaat om kleinere bezoekerscentra waar eveneens verwezen wordt naar het netwerk “Oorlog en Vrede in de Westhoek”. In de nota worden drie dergelijke onthaalpunten vermeld: bezoekerscentrum “De Bergen”, het Memorial Museum Passchendaele 1917 en het ecologische binnenschip “De Boot”.

Alle drie de onthaalpunten besteden ruimschoots aandacht aan het globale beeld van de Westhoek. In “De Bergen” wordt een introductie gegeven op een bezoek aan Heuvelland. Daarbij komt ook het thema Wereldoorlog I duidelijk aan bod. Ook op “De Boot” kan de bezoeker kennis maken met de Westhoek. Er wordt expliciet aandacht besteed aan de fauna en flora, terwijl het oorlogsverhaal van de IJzer aan de hand van getuigenissen wordt gebracht. Het Memorial Museum Passchendaele 1917 te Zonnebeke werd onlangs vernieuwd; het is een museum met de nadruk op de Eerste Wereldoorlog en het wordt druk bezocht. Door de huisvesting van de toeristische dienst binnen het museum zelf, vervult het MMP1917 deels de rol van een klein bezoekerscentrum voor de Westhoek in het algemeen. Waar de verwijzing naar het netwerk bij “De Boot” en “De Bergen” niet expliciet aanwezig is, is die wel meer zichtbaar in het Museum te Zonnebeke, waar ook een ankerbord opgesteld is.

Ankerpunten (het derde niveau) zijn een beperkt aantal plekken in het landschap zelf of in stedelijke context die een belangrijke belevingswaarde en historische betekenis hebben. De sites zijn afgestemd op bezoekersonthaal en worden uitvoerig voorzien van educatieve en historische duiding. Bij de duiding ligt het accent op het landschap als essentieel onderdeel van de oorlogsrelicten in de Westhoek. De sites zijn permanent toegankelijk, er is mogelijkheid tot parkeren en de mobiliteit wordt er aangepast. Het zijn per definitie bezienswaardigheden die op zich al een groot aantal bezoekers trekken en aldus ideaal zijn om de rest van het netwerk bekend te maken. Binnen het netwerk werden 11 ankerpunten opgetekend:

Overzicht van de ankerpunten in het netwerk “Oorlog en Vrede in de Westhoek”	
Albert I-monument	Nieuwpoort
Duitse militaire begraafplaats	Diksmuide (Vladslo)
Dodengang	Diksmuide
Belgische militaire begraafplaats	Houthulst
Duitse militaire begraafplaats	Langemark-Poelkapelle
Tyne Cot Cemetery	Zonnebeke (Passendale)
Site John Mc Crae	Ieper
Talbot House	Poperinge
Site Hill 60 en Caterpillar krater	Ieper (Zillebeke)
Site Den Engel en het Ossuaire	Heuvelland (Kemmelberg)
Iers Vredespark	Mesen

Het bezoekersaantal op elk van deze sites is vrij groot. De duiding ter plaatse gebeurt in mindere mate door ankerborden maar hoofdzakelijk door informatieborden. Deze informatie is ten dele afkomstig van “Oorlog en Vrede”, maar op sommige sites zijn het andere instanties die de duiding verzorgen (Belgische Leger, Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge e.a.). Een aantal van de ankerpunten zijn in wandelbrochures opgenomen.

Het vierde niveau bestaat uit relictpunten; sites, gedenktekens, begraafplaatsen of landschappelijke relictten die ingebracht kunnen worden in het toeristisch-recreatieve aanbod en waar zorg voor gedragen moet worden. Deze punten zijn wel niet permanent voor het grote publiek toegankelijk.

Het netwerk telt 21 relictpunten:

Overzicht van de relictpunten in het netwerk "Oorlog en Vrede in de Westhoek"	
Belgische militaire begraafplaats	Alveringem (Oeren)
Bailleul Communal Cemetery Extension	Bailleul (Frankrijk)
Onze-Lieve-Vrouwe-hoekje	Diksmuide (Oud-Stuivekenskerke)
Frans-Arabisch bunkertje bij de Groigne	Diksmuide (Oudekapelle)
Site Lettenberg	Heuvelland (Kommel)
Site Bayernwald	Heuvelland (Wijtschate)
Pool of Peace	Heuvelland (Wijtschate)
Carrefour des Roses	Ieper (Boezinge)
Yorkshire trench en dug-out	Ieper (Boezinge)
Menenpoort	Ieper
Frans militaire begraafplaats Saint Charles de Potyze	Ieper
Mijnkrater St.-Elooi	Ieper (Zillebeke)
Site Hill 62	Ieper (Zillebeke)
Käthe Kollwitztoren	Koekelare
Canadees monument ('Canadien')	Langemark-Poelkapelle (St. Juliaan)
Frontzate Nieuwpoort - Diksmuide	Nieuwpoort - Diksmuide

Lyssenthoek Military Cemetery	Poperinge
Belgische militaire begraafplaats	Veurne (Steenkerke)
Belgische militaire begraafplaats	Vleteren (Westvleteren)
Site Polygon Wood	Zonnebeke
Spoorzate Zonnebeke - Passendale	Zonnebeke

Er is op elk van de sites duiding aanwezig of minstens gepland. De groep is verdeeld wat bezoekersaantallen betreft: sommige sites scoren zeer hoog terwijl andere minder bekend en bezocht zijn. Bovendien zijn niet alle site permanent toegankelijk en kunnen sommige relictpunten enkel onder begeleiding bezocht worden.

Binnen het netwerk werd een vijfde niveau voorzien: de thematische routes en tochten. Ze vormen een belangrijk bindmiddel in het netwerk. Het gaat om permanente routes of periodieke tegenhangers die naar aanleiding van een tentoonstelling kunnen worden opgezet. De nadruk licht op beleven en ervaren van de omgeving, maar steeds met een actualisering naar de hedendaagse context.

Onderstaande lijst is niet exhaustief, niet alle lokale tochten en routes zijn er in opgenomen: sommige tochten zijn misschien achterhaald en andere werden/worden slechts tijdelijk georganiseerd.

Thematische routes en tochten in het netwerk "Oorlog en Vrede in de Westhoek"	
"Nooit meer oorlog" (fietsroute)	Diksmuide
"Slag om de Kemmelberg" - wandelroute	Verhalen voor Onderweg (RLWH)
"The Bluff/ Die Grosse Bastion" - wandelroute	Verhalen voor Onderweg (RLWH)
"Messines Ridge Vredespad" - wandelroute	Mesen
"De Ieperboog" - fietsroute	Ieper

Oorlogserfgoedroute	Koksijde
"Monumenten van oorlog in vreedetijd" (route)	Veurne
"In Flanders Fields" – autoroute	Ieper
"IJzerfront" - autoroute	Diksmuide
Vredesfietsroute	Westtoer
"In het spoor van '14-'18" – autoroute + brochure	Provincie West-Vlaanderen
Kanaal Ieper - IJzer	Verhalen voor Onderweg (RLWH)
"Als je vanzeleuens door de Westhoek passeert..." (route)	Langemark-Poelkapelle
POP - fietsroute	
Thematische fietsroute "Gasaanvallen"	Westtoer

De routes en tochten vormen een belangrijke schakel binnen het netwerk. Ze zijn het bindmiddel tussen de grotere en kleine sites in het geheel. De aanduiding en de communicaties van het amalgaam van routes en tochten dient echter nog gestructureerd en op een eenduidige manier gepresenteerd te worden. Zodoende zal het aanbod overzichtelijker zijn voor de bezoeker.

In de initiële nota van 2002 werd geen gewag gemaakt van landschapskunstprojecten binnen het kader van het getrapte netwerk. Er werd wel op gealludeerd binnen het kader van "Leren uit Oorlog". De landschapskunstprojecten willen de kwaliteit en de uitstraling van de regionale identiteit benadrukken. Een belangrijk aspect daarin is het behoeden voor verdwijning van het oorlogslandschap en de laatste fysieke sporen van de Eerste Wereldoorlog. Er werd voor geopteerd om vier landschapskunstprojecten op te zetten. Tot nu toe werden slechts twee projecten gerealiseerd. De Pannendorpsite langs de Lovaart (Alveringem) is voorzien van informatieborden van "Oorlog en Vrede"; ze ligt bovendien langs de druk bezochte toeristische fietsroute Lovaart. De Frontzate in Pervijze is een tweede project dat uitgevoerd werd. Ook hier zijn informatiedragers aanwezig en wordt de site frequent bezocht. Identieke projecten in Reninge en Woesten werden echter nog niet uitgevoerd.

Aan de hand van de uitgevoerde inventarisatie werd in 2006 een evaluatie opgesteld van het bestaande netwerk. De resultaten van deze analyse zijn verder in deze nota opgenomen. Vanuit de analyse worden belangrijke aanzetten geformuleerd voor het beleid voor de komende periode.

2.1.1.4. Leren uit de oorlog

In de beleidsnota van 2002 werd nadrukkelijk vermeld dat de herinnering aan het oorlogsdrama in de Westhoek vertaald moest worden naar “nooit meer oorlog”. Het oorlogsgegeven moest omgevormd worden naar een vredesboodschap.

In de voorbije vijf jaar is om verschillende redenen pas laattijdig op dit beleidsdomein gewerkt. Er werd een speciale werkgroep samengesteld, met deskundigen uit het werkveld (onderwijs, educatieve centra, pedagogische sector enz.), om een visie uit te werken m.b.t. herinneringseducatie en vredeseducatie. Educatieve projecten rond de Eerste Wereldoorlog bevinden zich op een lijn tussen beide. Herinneringseducatie wordt gezien als een opstap om tot het einddoel van vredeseducatie te komen. De vredesgedachte vanuit het verhaal van de Eerste Wereldoorlog staat centraal, vertrekkende vanuit de globale visie van “Oorlog en Vrede in de Westhoek”.

“**Herinneringseducatie** vertrekt vanuit de geschiedenis van de Eerste Wereldoorlog, enerzijds vanuit concrete menselijke verhalen (getoetst aan de historische kritiek), anderzijds vanuit sites en musea uit de Westhoek, waarbij verbindingen worden gelegd naar begrippen als ‘oorlog’ en ‘vrede’ om actuele conflicten (en hun oplossingen) in een (duidbare) context te plaatsen. Er wordt bijgebracht wat zich heeft afgespeeld tijdens de vier jaren van oorlog in deze regio, maar ook hoe mensen, streekbewoners, politici, bezoekers met de gevolgen daarvan zijn omgegaan sinds het einde van de oorlog, tot op heden. Op die manier wordt een link gelegd tussen heden en verleden, kan men op een actuele en kritische wijze betekenis geven aan het verleden.”

“Bij **vredeseducatie** worden inzicht, kennis, vaardigheden en attitudes aangereikt waarmee men in de maatschappij actief kan meewerken aan het maken van meer vrede.”

De Stuurgroep van “Oorlog en Vrede in de Westhoek”, aangevuld met externe deskundigen heeft een kader uitgetekend met definities en criteria voor herinnerings- en vredeseducatie. Het is een leidraad voor zowel Provincie als partners voor het concreet uitwerken van projecten. Daarnaast is het ook een toetsing bij het beoordelen met het ook op subsidiëring, het opnemen in communicatie en het toekennen van een kwaliteitslabel. Indien bepaalde projecten of producten niet voldoen aan de definitie kunnen ze niet rekenen op subsidie en worden ze niet opgenomen in eventuele overkoepelende communicatie.

Belangrijkste criteria voor kwalitatief educatief werken

Vertrekken vanuit leefwereld van het kind

Link leggen tussen de actualiteit en het oorlogsgebeuren in functie van het relationeel denken en het duiden van mechanismen

Werken aan een historisch besef

Vakoverschrijdend werken

Aandacht voor een multiculturele samenleving

Ontwikkelen van een kritisch opbouwende attitude

Verwerven van een aantal basisvaardigheden

Exemplarisch werken

Het belang van het abstraheren duidelijk maken

Educatief project zien als een wisselwerking tussen musea/site/instelling en de leerkracht en de klasgroep

Het evenwicht bewaren in het didactische frame

De meerwaarde van verhalen aangeven

Het bijbrengen van een houding als een streefdoel stellen

Het belang van de sites en het landschap benadrukken

Vorming van burgerzin

Doorheen de werking vanaf 2002 heeft het netwerk wel verschillende projecten ondersteund die een educatieve inslag hebben. Zo werd meegewerkt aan de theaterwandelingen, vredesconcerten, muzikale evenementen (POPS 1917, Ten Vrede enz.) Bij elk van deze initiatieven wordt de vredesthematiek centraal gezet.

Ook de publicatie “Van den Grooten Oorlog” van de Elfnovembergroep Mesen, wordt door het netwerk beschouwd als een belangrijk educatief middel en aldus werd de herdruk van dit boek gesubsidieerd door de Provincie.

Ook de landschapskunstprojecten zoals ze al gerealiseerd zijn in Fortem en langs de Frontzate Nieuwpoort–Diksmuide, werken naar herinnering en vrede toe. De achterliggende idee voor deze kunstwerken is het reflecteren op de gebeurtenissen en het plaatsen van die reflectie op de site van het gebeuren zelf. Vanuit de reflectie kan dan de aanknoping naar de vredesboodschap gebeuren.

2.1.1.5. Bekendmaking “Oorlog en Vrede in de Westhoek”

Het beleidsthema van de bekendmaking van het netwerk steunt op twee kerndoelstellingen die in de beleidsvisie van 2002 duidelijk afgelijnd werden. Er wordt enerzijds gericht gewerkt op basis van een professionele communicatiestrategie. Anderzijds worden promotie en communicatie afgestemd op welomschreven doelgroepen.

Communicatie en promotie

De communicatie m.b.t. het project “Oorlog en Vrede in de Westhoek” wordt enerzijds ingepast in de globale communicatiestrategie van Toerisme en Recreatie in de Westhoek. Anderzijds wordt het centrale concept van ‘De kleine mens in de Grote Oorlog’ en de gedachte ‘Nooit meer Oorlog’ uitgestraald door de werking rond ‘Leren uit Oorlog’.

Het logo ‘Oorlog en Vrede in de Westhoek’, gekoppeld aan het bekende Westhoeklogo (Westhoek, Pure verwondering), vormt de identiteit van het project en zorgt door de herkenbaarheid voor een tastbaar product.

De communicatie en promotie van het project werden van meet af aan als zeer divers aangepakt. Er werd geen nieuw tijdschrift of krantje in het leven geroepen. Er werd voor geopteerd om de communicatie te enten op de bestaande kanalen zoals het magazine van het IFFM en de nieuwsbrief van het Westhoekoverleg. Daarnaast ging de Provincie een samenwerkingsovereenkomst aan met de vzw Westhoek voor het uitbouwen en onderhouden van de website www.wo1.be. Deze informatieve internetsite bundelt alle informatie over het netwerk.

In samenwerking met Westtoer wordt jaarlijks een evenementenbrochure opgesteld die alle herdenkingsplechtigheden, tentoonstellingen en andere initiatieven rond de thematiek van de Eerst Wereldoorlog bundelt. Deze kleine folder wordt in verschillende talen aangeboden en biedt de bezoeker een overzicht van de zaken die op de agenda staan. Daarnaast wordt ook een klein boekje aangeboden: "De Grooten Oorlog", waarin de belangrijkste "must see"-sites van de Westhoek worden aangestipt. Dit document wordt eveneens in het Nederlands en het Engels aangeboden en is momenteel aan zijn vierde druk toe.

Voor de fysieke verankering van het netwerk in het landschap werden een reeks sites uit het netwerk voorzien van een eenvormig ankerbord, een informatiepaneel, met een lay-out typisch voor het netwerk "Oorlog en Vrede in de Westhoek". De bebording moet bijdragen tot de bekendheid van het netwerk en moet de bezoeker een visueel herkenningspunt bieden bij belangrijke sites.

Doelgroepgericht werken

De interesse voor de thematiek van de Grooten Oorlog komt vanuit een zeer divers publiek. Om de communicatie over het project optimaal af te stemmen op elk van deze groepen moeten de groepen afgelijnd worden. Hiertoe ging de Provincie een samenwerking aan met Westtoer om een bezoekersonderzoek Oorlog en Vrede in de Westhoek uit te voeren. De resultaten van dit onderzoek dat in 2006 werd uitgevoerd zijn in 2007 bekendgemaakt en worden nu geïmplementeerd in de aanpak voor het verdere beleid. Verder in deze nota wordt dieper op dit bezoekersonderzoek ingegaan.

2.1.2. Subsidies en werkingskosten

Van bij de aanvang van het project “Oorlog en Vrede in de Westhoek” werd duidelijk gemaakt dat er een beroep kon worden gedaan op financiële middelen om realisaties mogelijk te maken. Voor eigen werking en eigen initiatieven van het netwerk zou de Provincie West-Vlaanderen binnen haar eigen begroting middelen inschrijven. Er zou bovendien de mogelijkheid bestaan om samenwerkingsverbanden aan te gaan met partners van binnen en buiten het netwerk.

Voor initiatieven binnen de eigen regio kan het netwerk zelf cofinanciering aangaan op basis van het subsidiereglement “Oorlog en Vrede in de Westhoek”. Tweemaal per jaar worden aanvragen behandeld, waarvan sommige dan subsidie krijgen. Deze financiële steun kan er komen voor zowel projectmatige zaken als voor beheersmaatregelen voor onderhoud en behoud van sites. We moeten hierbij opmerken dat er naast het subsidiekanaal van het netwerk ook projecten met betrekking tot Oorlog en Vrede in de Westhoek werden doorverwezen naar de subsidiemogelijkheid voor cultuurtoeristische ontsluiting.

Naast de middelen die via het provinciale kanaal verworven konden worden, hebben de initiatieven van het netwerk ook gebruik gemaakt van steun van het Vlaamse en het Europese niveau. Concreet gaat het om subsidies vanwege Toerisme Vlaanderen en financiële middelen uit de Europese projectfondsen (Doelstelling 5B, 5BPO, PDPO, LEADER II).

2.1.2.1. Werkingsmiddelen en loonkosten

De middelen voor de werking en bemanning van het secretariaat van het netwerk werden in grote mate door de Provincie West-Vlaanderen zelf gedragen. Voor de personeelskosten werd een beroep gedaan op cofinanciering. Om een overzicht te geven van de middelen werd enkel rekening gehouden met de grootboeken voor de boekjaren 2005-2006-2007 en de begroting voor 2008. De reden hiervoor is het nieuwe boekhoudkundige systeem dat door de Provincie werd ingevoerd in 2005.. Hierdoor was het onmogelijk om binnen het gegeven tijdsbestek de financiële situatie voor 2005 in detail te analyseren. (tabel 3)

De werking van het netwerk was tweeledig. Enerzijds was er de dagelijkse coördinatie, die waargenomen werd door de coördinator. Deze loonkosten (50.000 euro) werden gedragen door een cofinanciering van de Provincie en Europese fondsen uit 5B Phasing Out. De Provincie draagt hierin 80 %, de resterende 20 % wordt aangevuld met Europese fondsen. De werkingsmiddelen van het netwerk zijn opgedeeld in een reeks verschillende uitgavenposten. Zo zijn bijvoorbeeld de subsidies die

uitgekeerd worden aan samenwerkingsovereenkomsten uit deze werkingsmiddelen afkomstig (wat meteen ook de omvang van deze werkingsmiddelen verklaart).

Wat anderzijds de inventarisatie betreft, werd dit project opgevat als een samenwerking tussen de Provincie en de Vlaamse overheid (Afdeling Monumenten en Landschappen en het VIOE). De Provincie stond hierbij in voor de werkingsmiddelen van het project (camera, gsm, pc enz.) en betaalde bovendien de loonkosten, die telkens het daaropvolgende jaar teruggevorderd werd van het Vlaamse niveau.

Naast de middelen voor lonen en werking is er ook een jaarlijks terugkerende schijf weggelegd voor de subsidies die toegekend worden onder het subsidiereglement “Oorlog en Vrede in de Westhoek”.

Jaar	Werkingsmiddelen	Loonkosten coördinator	Loonkosten inventarisatie	Subsidies
2005	85.044	50.000	60.000	85.000
2006	104.901	50.000	60.000	87.500
2007	104.901	50.000		85.000
2008	104.901	50.000		90.000

Tabel 3. Overzicht van werkingsmiddelen en loonkost 2005-2008 (in eur).

2.1.2.2. Provinciale subsidies

De subsidies die vanuit de Provincie West-Vlaanderen werden toegekend aan initiatieven in het kader van “Oorlog en Vrede in de Westhoek”, kwamen vanuit twee verschillende kanalen. In de eerste plaats was er het subsidiekanaal van het netwerk zelf, dat jaarlijks ongeveer 85.000 euro kan toekennen aan projecten m.b.t. de oorlogsthematiek. Deze subsidies worden toegekend voor projectmatige werking, maar ook voor maatregelen m.b.t. beheer van oorlogsrelicten (tabel 4). Omdat veel projecten evenwel grotere investeringen vereisten die boven de capaciteit van het subsidiekanaal Oorlog en Vrede lagen, werden verscheidene dossier doorverwezen naar de provinciale subsidies voor cultuurtoeristische projecten (tabel 5).

In de verdere beschouwingen worden deze zaken samengenomen; uiteindelijk gaat het in beide gevallen om provinciale middelen.

Jaar	Project	Subsidie (in EUR)
2002	Internationaal vredesconcert Ten Vrede – Diksmuide (IJzertoren)	4.958
	Herinrichting kanaalbermen John Mc Crae – Ieper	8.180
	www.wo1.be – vzw Westhoek	5.300
	Project Bayernwald – Heuvelland	10.540
	Samenwerking IFFM – Ieper	35.000
2003	Ten Vrede 2003 + Internationale Conferentie voor Vredes musea – Diksmuide (IJzertoren)	12.500
	Bunker Lettenberg - Heuvelland	3.400
	Executiepaal stadhuis - Poperinge	3.600
	“Van den Grooten Oorlog” - Elfnovembergroep	2.704
	Messines Ridge vredeswandeling - Mesen	6.855
	O-L-Vrouwehoekje – Oud-Stuivekenskerke	3.456
	Dodenregisters Franse en Belgische slachtoffers – IFFM (Ieper)	5.750
	Rajhans Orchestra vzw	1.250
	MMP1917 – Zonnebeke	32.500
	Samenwerking www.wo1.be	6.000
	Samenwerking IFFM – Ieper	35.000
2004	POPS 1917 – Poperinge (Heemkring Aan de Schreve)	1.500
	“Modder” – vzw Bedevaart naar de graven aan de IJzer	10.000
	MMP1917 – Zonnebeke	16.850
	Beheer oorlogssites – Ieper	8.250
	Gedachtenishofje Mesen – Elfnovembergroep	25.000

	Rajhans Orchestra vzw	1.500
	Luisterzuilen in het landschap – vzw Folkfestival Dranouter	14.500
	Samenwerking www.wo1.be	6.000
	Samenwerking IFFM – Ieper	35.000
2005	“Met de dood als gezelschap” – vzw Bedevaart naar de graven aan de IJzer	4.375
	Ten Vrede 2005 – vzw Bedevaart naar de graven aan de IJzer	10.000
	Netwerk kleinschalige oorlogssites - Heuvelland	3.025
	Restauratiemonument Kriekstraat – Heuvelland	1.500
	Beheer oorlogssites – Ieper	3.693
	Beheer oorlogssites – Heuvelland	4.350
	Herinrichting Pool of Peace – vzw Talbot House	1.656,32
	Reconstructie noodwoning - Zonnebeke	1.773
	Bezoekersonderzoek O&V Westtoer	25.000
	Samenwerking www.wo1.be	6.000
	Samenwerking IFFM – Ieper	35.000
2006	Ten Vrede 2006 – vzw Bedevaart naar de graven aan de IJzer	10.000
	Herdenking Slag Passendale 1917 – Zonnebeke	43.825
	Mijnenslag 2007 – Heuvelland	32.134,10
	Colloquium Military Aerial Photography – IFFM	3.000
	Beheer oorlogssites – Ieper	3.693
	Beheer oorlogssites – Heuvelland	4.357
	Educatieve cd-rom – IFFM	21.048,25
	Beheer bezoekerscentrum Tyne Cot – Zonnebeke	12.500
	Aankoop collectie Hill 60 – Ieper & Zonnebeke	30.987
	Herdenking Slag Passendale 1917 – Zonnebeke	5.580

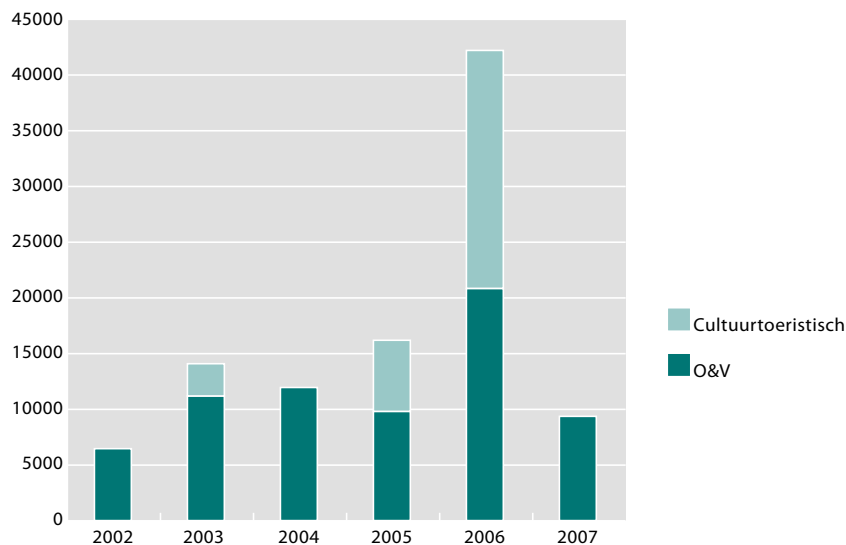
	Samenwerking www.wo1.be	6.000
	Samenwerking IFFM – Ieper	35.000
2007	Ten Vrede 2007 – vzw Bedevaart naar de graven aan de IJzer	10.000
	“Dieren in oorlog” – vzw Bedevaart naar de graven aan de IJzer	6.000
	Verhalen voor onderweg – vzw Talbot House	1.000
	Documentaire Mijnslag – VRT-Canvas	7.500
	James Duffy – vzw De Boot	450
	Investerings Bayernwald – Heuvelland	7.000
	Beheer oorlogssites – Ieper	3.500
	Beheer oorlogssites - Heuvelland	4.300
	Beheer bezoekerscentrum Tyne Cot - Zonnebeke	12.500
	Samenwerking www.wo1.be	6.000
	Samenwerking IFFM – Ieper	35.000

Tabel 4. Overzicht van de financiële steun op basis van het subsidiereglement “Oorlog en Vrede in de Westhoek”, periode 2002 tot 2007.

Jaar	Project	Subsidie (in EUR)
2002		
2003	Ontsluiting Tyne Cot Cemetery - Zonnebeke	26.375,45
2004		
2005	Ontsluiting Tyne Cot Cemetery - Zonnebeke	10.000
	Ontsluiting Tyne Cot Cemetery - Zonnebeke	39.200
	Duitse militaire begraafplaats - Langemark-Poelpakelle	16.000
2006	Ontsluiting Tyne Cot Cemetery - Zonnebeke	135.027
	Duitse militaire begraafplaats - Langemark-Poelpakelle	80.000
2007		

Tabel 5. Overzicht van de financiële steun op basis van het subsidiereglement voor cultuuroeristische ontsluiting van de provincie West-Vlaanderen, periode 2002-2007.

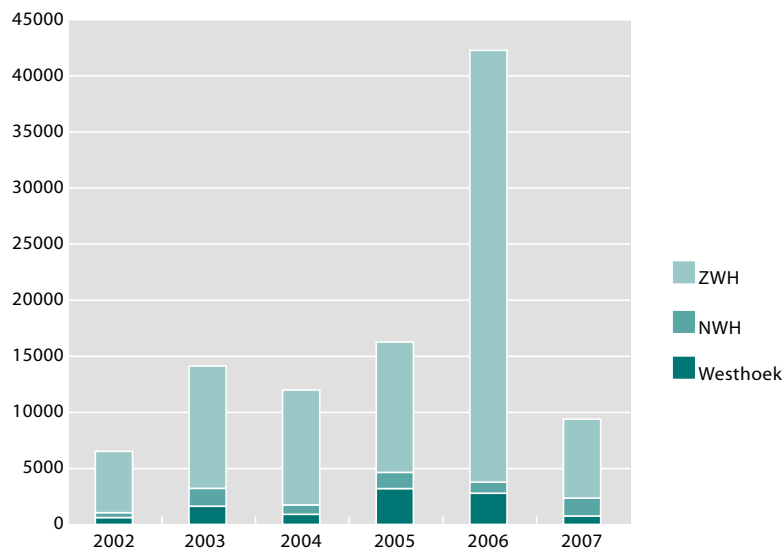
Uit de overzichtgrafiek (grafiek 1) blijkt dat er een stijgende lijn zit in de subsidies die tussen 2002 en 2007 werden toegekend. Dit beeld is deels verborgen door een aantal feiten die van boekhoudkundige oorsprong zijn. Zo is 2006 schijnbaar een grote uitschieter wat de subsidies uit beide subsidiekanalen betreft, terwijl het daaropvolgende jaar veeleer beperkt te noemen is. De verklaring is eenvoudig. In 2006 werden een reeks projecten goedgekeurd waarvoor subsidies werden toegekend gespreid over de begrotingen 2006 en 2007. Hierdoor ontstaat er een licht vertekend beeld.

Grafiek 1. Overzicht van de provinciale middelen, toegekend op basis van de subsidiereglementen "Oorlog en Vrede in de Westhoek" en Cultuurtoeristische projecten, periode 2002-2007¹.

¹ Er zijn door de jaren heen door de Provincie al meer middelen besteed aan de werking m.b.t. het oorlogsthema, maar die konden niet in dit overzicht opgenomen worden.

Bij de analyse van de geografische spreiding wordt ook gekeken naar de verdeling van middelen tussen de noordelijke en zuidelijke helft van de Westhoek. Deze opdeling is niet uit de lucht gegrepen. Velen hebben het al onderkend: er is een wezenlijk verschil tussen de noordelijke en de zuidelijke helft van de streek, en dit wordt manifest duidelijk binnen het thema van de Eerste Wereldoorlog. Waar de noordelijke sector een oorlogsverhaal van Belgische en in mindere mate Franse eenheden brengt, is dat van de zuidelijke westhoek een puur Angelsaksisch verhaal, op de Franse verworvenheden in de Slag om de Kemmelberg na. De noordelijke Westhoek brengt een verhaal van een echte stellingenoorlog waar enkel aan het begin en het einde van de oorlog grote troepenbewegingen plaatsvonden en offensieven uitgevochten worden. Voor de zuidelijke Westhoek is de volledige periode van de oorlog turbulent geweest. Grafiek 2 toont duidelijk aan dat het verschil in verhaal zich ook doorgetrokken heeft op financieel gebied. De fondsen die aan de zuidelijke Westhoek werden toegekend overklassen zowel de middelen voor de noordelijke helft van de streek als die die besteed werden aan initiatieven voor de volledige regio. Dit kan enigszins gerelativeerd worden. De zuidelijke Westhoek heeft een zekere “drive”, veroorzaakt door de grote interesse vanuit de toeristische hoek. Omdat de thematiek van de Eerste Wereldoorlog in de zuidelijke Westhoek een directe economische return heeft, worden daar meer zaken opgestart, die op hun beurt ook meer aanvragen voor subsidie indienen. Deze “drive” ontbreekt grotendeels in de noordelijke helft van de Westhoek.

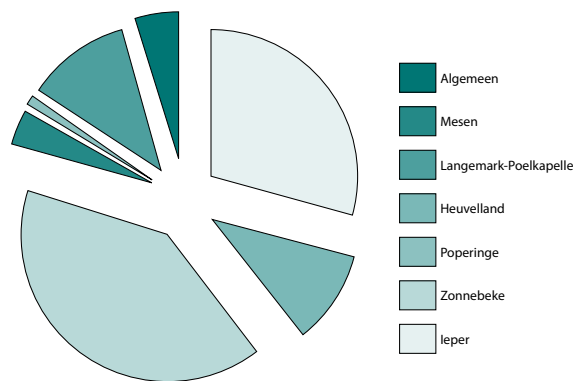

Grafiek 2. Overzicht van de provinciale middelen, opgedeeld volgens toegekende locatie periode 2002-2007 (ZWH = zuidelijke Westhoek, NWH = noordelijke Westhoek).

Bij de analyse volgens geografische bepaaldheid worden drie categorieën gehanteerd. Projecten rond de oorlogsthematiek die de volledige Westhoek ten goede komen, worden als streekomvattend gequoteerd. Initiatieven die zich enkel in de noordelijke of zuidelijke Westhoek manifesteren worden dan ook respectievelijk zo aangeduid.

Opvallend is dat slechts 9,25 % van het totale budget dat gespendeerd werd aan het project “Oorlog en Vrede in de Westhoek” steun aan streekomvattende initiatieven betreft. De verhouding tussen de steun voor de noordelijke en de zuidelijke Westhoek is nog meer uit evenwicht. Slechts 7,2 % van alle middelen uit de periode 2002 tot 2007 werden uitgeschreven voor initiatieven in de noordelijke subregio. De resterende 83,5 % middelen gingen integraal naar de zuidelijke Westhoek.

Een detailanalyse van de middelen per locatie geeft ons een beeld van verdeling van deze middelen op gemeentelijk niveau. Ook hier is een categorie ingezet die de projecten omvat die het deelgebied als geheel ten goede komen. Bij een analyse van de middelen voor de zuidelijke Westhoek (grafiek 3) valt meteen ook op dat de middelen van de zuidelijke Westhoek zich vooral in de driehoek Ieper–Zonnebeke–Heuvelland bevinden (79,1 %). Bovendien kan opgemerkt worden dat deze drie gebieden ieder jaar opnieuw financiële middelen aangereikt krijgen vanuit het netwerk. De tamelijk hoge scores voor Mesen en Langemark worden verklaard door eenmalige hoge subsidies voor investeringen. Voor Mesen gaat dit over de uitwerking van het Gedachtenissenhofje. Voor Langemark is de integrale steun trouwens toe te schrijven aan de provinciale tegemoetkoming voor de bouw van het bezoekersonthaal naast de Duitse militaire begraafplaats. Volledigheidshalve moeten we dezelfde opmerking ook maken bij Zonnebeke, waar een groot deel van de steun ingevuld is voor de uitbouw van het bezoekerscentrum op Tyne Cot Cemetery. Opvallend is de onevenredige steun die naar Poperinge gaat (slechts 0,7 %). Hier dient opgemerkt te worden dat onder de noemer Poperinge hoofdzakelijk de initiatieven worden vervat die uitgaan van het Talbot House.

Grafiek 3. Overzicht van de provinciale middelen, toegekend aan de zuidelijke Westhoek, opgedeeld per gemeente, periode 2002-2007.

Een soortgelijke analyse voor de middelen van de noordelijke Westhoek is onmogelijk. Daar gaan alle middelen, hoe bescheiden ook, naar één netwerkpartner, namelijk de IJzertoren en de bijbehorende vzw Bedevaart naar de Graven aan de IJzer (tabel 6).

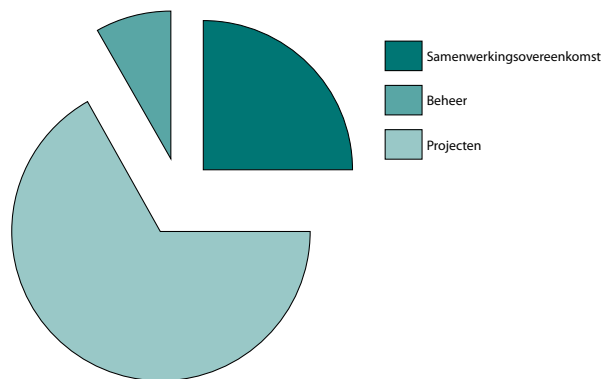
jaar	Diksmuide (in EUR)	Houthulst (in EUR)
2002	4.958	/
2003	15.956	/
2004	10.000	/
2005	14.375	/
2006	10.000	/
2007	16.000	450
Totaal	71.289	450

Tabel 6. Overzicht van provinciale middelen voor de noordelijke Westhoek, opgedeeld per gemeente, periode 2002-2007.

Naast een indeling op basis van de geografische spreiding, kunnen de middelen die vanuit het netwerk werden toegekend aan diverse initiatieven ook opgedeeld worden naar functie. Binnen het subsidiereglement wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen middelen voor projectmatige werking en middelen die worden toegekend voor beheersmatige initiatieven. Los hiervan moet er nog een derde categorie meegerekend worden; de samenwerkingsovereenkomsten. Door het belang van sommige initiatieven of door de belangrijke rol die deze projecten spelen binnen het netwerk, heeft de Provincie bepaalde samenwerkingsovereenkomsten afgesloten. Deze projecten krijgen een jaarlijkse subsidie die het voortbestaan van het initiatief verzekert. Op dit moment spreken we hier over de samenwerkingsovereenkomst met het IFFM / stad Ieper en de overeenkomst over de website www.wo1.be (met de vzw Westhoek).

Zoals duidelijk blijkt uit grafiek 4 wordt er vanuit het netwerk vooral ingezet op projectmatige werking (67,4 % van alle middelen). Het bedrag dat jaarlijks wordt uitgeschreven voor projecten schommelt aanzienlijk, wat deels verklaard kan worden door herdenkingsverjaardagen van bepaalde oorlogsgebeurtenissen (zoals Passendale 1917-2007). Het beheersmatige aspect van de middelen is veeleer klein te noemen, slechts 8 %, maar er is een tendens op te merken dat de jongste jaren de aandacht

voor ondersteuning van beheer groter wordt. De samenwerkingsovereenkomsten hanteren vastgelegde bedragen en blijven logischerwijs jaarlijks als een constante terugkeren (24,4 %).

Grafiek 4. Overzicht van de provinciale middelen, opgedeeld volgens functie, periode 2002-2007.

2.1.2.3. Subsidies Toerisme Vlaanderen

Toerisme Vlaanderen heeft niet alleen als taak om Vlaanderen als vakantiebestemming te promoten, maar helpt ook graag mee om waardevolle toeristisch-recreatieve projecten op te starten. 'Meehelpen' betekent inhoudelijk en financieel ondersteunen bij nieuwe toeristisch-recreatieve initiatieven. Toerisme Vlaanderen beschikt immers over een aantal subsidiebudgetten, waarmee geïnvesteerd kan worden in een primair en secundair aanbod. Met primair aanbod bedoelen we het toeristisch-recreatieve aanbod, met uitzondering van logies. Hiervoor wordt enerzijds de mogelijkheid tot subsidie geboden via het subsidiekanaal voor toeristisch-recreatieve projecten en anderzijds het Financieel fonds voor eenmalige investeringen (tabellen 7 en 8).

Jaar	Projectnaam	Gemeente project	Type investering	Subsidie (in EUR)
2000	IJzertoren: cult.hist. valor. concept -eindafwerking	Diksmuide	All-weatherinfrastructuur Thematische bezoekerscentra	- 152.429,73
2001	Talbot House Poperinge: restauratie, inrichting en herbestemming Concert Hall	Poperinge	Toeristische ontsluiting van cultureel erfgoed	326.401,40
2005	Netwerk van kleinschalige oorlogssites in Heuvelland: fase 3 en 4	Heuvelland	Wandelen - Informatiedragers	7.700,00
2005	Vredestuin Tyne Cot Cemetery Passendale - ontsluiting project: fase 2	Zonnebeke	Toeristische ontsluiting van cultureel erfgoed	110.000,00
2006	Netwerk van kleinschalige oorlogssites in Heuvelland: de Mijnschlag in het landschap en de documentaire	Heuvelland	Wandelen - Informatiedragers	56.000,00

Tabel 7. Overzicht van middelen Toerisme Vlaanderen, uitgekeerd onder het reglement voor toeristisch-recreatieve projecten.

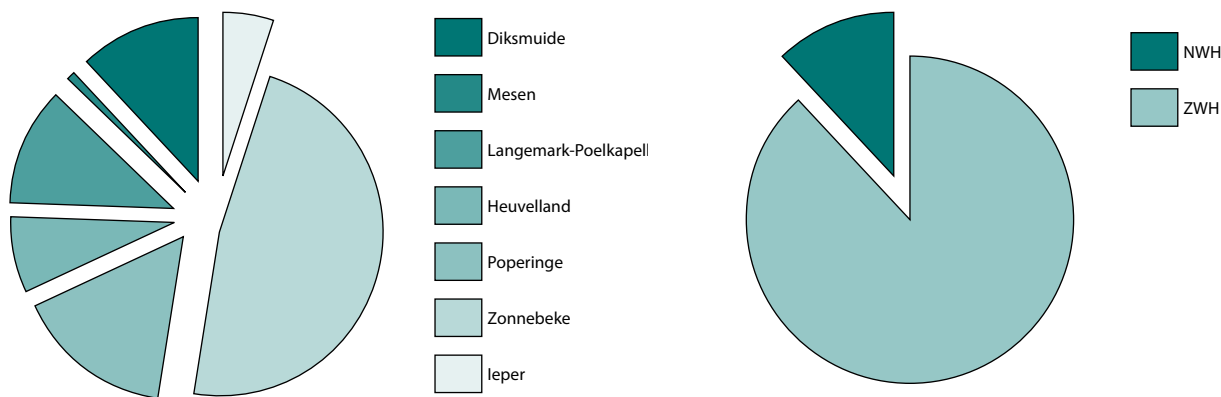
Jaar	Projectnaam	Gemeente project	Type investering	Subsidie (in EUR)
2003	Talbot House: heraanleg en herinrichting tuin in het kader van het project Concert Hall	Poperinge	Toeristische ontsluiting van cultureel erfgoed	47.291,00
2003	Mesen: verbinding via een wandelroute van alle belangrijke monumenten van WO I	Mesen	Wandelen - Toeristische ontsluiting van cultureel erfgoed	20.554,00
2003	Tyne Cot Cemetery: uitbouw onthaalstructuur inzake mobiliteit, sanitair en hist. duiding	P a s s e n d a l e - Zonnebeke	Toeristische ontsluiting van cultureel erfgoed	717.000,00

2003	In Flanders Fields: inrichting en herwaardering van oorlogsrelicten in het landschap van de frontboog bij Ieper	Ieper	Toeristische ontsluiting van cultureel erfgoed	114.154,00
2003	Oud-Stuivekenskerke: herstel cultureel erfgoed Oorlogsoord van het O.L.V.-Hoekje	Stuivekenskerke-Diksmuide	Toeristische ontsluiting van cultureel erfgoed	12.220,00
2003	Stadhuis Poperinge: valorisatie site executiepaal binnenkoer stadhuis	Poperinge	Toeristische ontsluiting van cultureel erfgoed	8.751,00
2003	Hill 60: inrichting site als ankerpunt	Zillebeke-Ieper	Toeristische ontsluiting van cultureel erfgoed	8.400,00
2003	IJzertorenmuseum: cultuur-historische en toeristische uitbreiding	Diksmuide	Toeristische ontsluiting van cultureel erfgoed	79.150,00
2003	Lettenberg: ontsluiting bunker-complex	K e m m e l - Heuvelland	Toeristische ontsluiting van cultureel erfgoed	8.163,00
2003	Bayernwald: uitwerken netwerk van kleinschalige oorlogssites in Heuvelland, deelproject Bayernwald, het verhaal van de Duitse soldaat aan het front	W i j t s c h a t e - Heuvelland	Toeristische ontsluiting van cultureel erfgoed	66.058,00
2004	Zonnebeke: Memorial Museum Passchendaele 1917	Zonnebeke	Toeristische ontsluiting van cultureel erfgoed	264.000,00
2004	IJzertorenmuseum: ontsluiting toegankelijkheid voor andersvaliden en personen met een beperking	Diksmuide	Toeristische ontsluiting van cultureel erfgoed	45.742,00

2004	Onthaalpaviljoen aan het Duits kerkhof	Langemark-Poelkapelle	Toeristische ontsluiting van cultureel erfgoed	285.000,00
2005	Recreatieve ontsluiting Zonnebeke: aanleg fiets- en wandelpad	Zonnebeke	Fietsen - Wandelen	68.827,00
2006	Netwerk van kleinschalige oorlogssites in Heuvelland: de Mijnsnag in het landschap en de documentaire	Heuvelland	Toeristische ontsluiting van cultureel erfgoed	23.298,00

Tabel 8. Overzicht van middelen Toerisme Vlaanderen, uitgekeerd uit het Financieel fonds voor eenmalige investeringen.

De analyse van de middelen van Toerisme Vlaanderen, opgedeeld volgens locatie (grafiek 5/6), geeft een iets genuanceerder beeld dan dat van de provinciale middelen. Toch blijft duidelijk het overwicht van investeringen in de zuidelijke Westhoek overeind. Ook binnen de zuidelijke helft van de streek blijft de driehoek Leper–Zonnebeke–Heuvelland het grootste aandeel innemen, als is de financiële steun voor Langemark-Poelkapelle (onthaalinfrastructuur Duitse begraafplaats) en voor Poperinge hier ook niet verwaarloosbaar. Voor de noordelijke Westhoek is Diksmuide opnieuw bevestigd als enige ontvanger van subsidies.

Grafiek 5/6. Overzicht van de middelen van Toerisme Vlaanderen, opgedeeld volgens locatie en gemeente.

2.1.2.4. Subsidies uit Europese fondsen

De Westhoek was in de periode 1994-1999 (met uitlooperperiode tot eind 2001) erkend door de Europese Commissie als een doelstelling 5b-gebied. Het ging immers om een kwetsbaar plattelandsgebied dat nieuwe impulsen nodig had, dat behoefte had aan een beleid dat de eigenheden van het gebied beklemtoont. Het 5b-programma voor de “Westhoek-Middenkust-Zeevisserijgebied” streefde twee grote doelstellingen na:

- het behoud en het versterken van de tewerkstelling in de regio;
- en het verhogen van de leefbaarheid van de plattelandskernen.

Voor de programmeringsperiode voor Europese steunverlening 2000-2006 werd de Westhoek - gezien de positieve indicatoren - niet meer erkend als volwaardig doelstellingsgebied. Wel werd voor een periode van vijf jaar een overgangsregeling voorzien, "5b Phasing Out".

De algemene doelstelling van het doelstelling 5b Phasing Out-programma was bij te dragen tot de verhoging van welvaart en welzijn van de regio door te voorzien in voldoende kwantitatieve en kwalitatieve tewerkstelling en een kwalitatieve woon-, leef-, en verblijfsomgeving. Om deze algemene doelstelling te bereiken, werden drie grote prioriteiten naar voren geschoven:

- uitbouwen van het toerisme als volwaardige economische sector;
- versterken van het economische weefsel;
- versterken van een leefbare woon- en werkomgeving (leefbaarheid).

Het zwaartepunt van het programma werd gelegd op de versterking van het economisch weefsel, zodanig dat de industriële en tertiaire sectoren zich konden ontwikkelen. Daarnaast werd ook aan het versterken van het aanbod en van de kwaliteit van toeristische aantrekkingselementen en aan de professionaliteit van de logiesector heel wat aandacht besteed, om zo het imago van de Westhoek als 'groene' bestemming te verbeteren. Ten slotte werd ook ingezet op de herinrichting en verfraaiing van het publiek domein en het straatbeeld, de creatie van ruimtes voor publieke gemeenschapsvoorzieningen, investeringen die bijdragen tot het toeristisch/recreatief medegebruik van de dorpen, acties die zich richten tot groepen met een zwakke positie op de woningmarkt en acties in verband met de bereikbaarheid van voorzieningen. Alle acties binnen doelstelling 5b Phasing Out moesten bovendien passen in én gezien worden in het kader van een duurzame ontwikkeling, zijnde een integrale visie die bijdraagt tot economische groei, sociale vooruitgang en het behoud en de ontwikkeling van ecologische en landschappelijke waarden.

De uitwerking van dit Europees beleid heeft ertoe geleid dat een programmeringsdocument voor plattelandontwikkeling (PDPO) werd opgemaakt voor Vlaanderen voor de periode 2000-2006. Het programma bestaat uit een waaier van maatregelen waaruit de landbouwers kunnen kiezen en omvat o.a. investeringssteun, vestigingssteun, milieumaatregelen en opleiding. Er is ook een hoofdstuk dat zich baseert op provinciale plattelandontwikkelingsplannen, dat werkt op basis van projecten. De 'problemen' en uitdagingen die het plattelandontwikkelingsbeleid tegemoet dient te treden, kunnen als volgt worden samengevat:

- Economisch: de landbouwsector gaat achteruit en dit brengt heel wat economische, maatschappelijke en sociale problemen met zich mee.
- Sociaal: de leefbaarheid van kleine kernen staat onder druk. Naast leegstand, wegtrekken van voorzieningen en achteruitgang van de woningkwaliteit, werkt dit ook de problemen in de hand voor vervoersafhankelijken, het sociaal weefsel en de diffuse armoede op het platteland. In grotere kernen is vaak de verkeersleefbaarheid een probleem.
- Milieu: op ecologisch vlak kunnen verschillende knelpunten opgesomd worden: de slechte waterkwaliteit, de grondwaterproblematiek, de waterzuivering in landelijke gebieden, de waterberging enz.

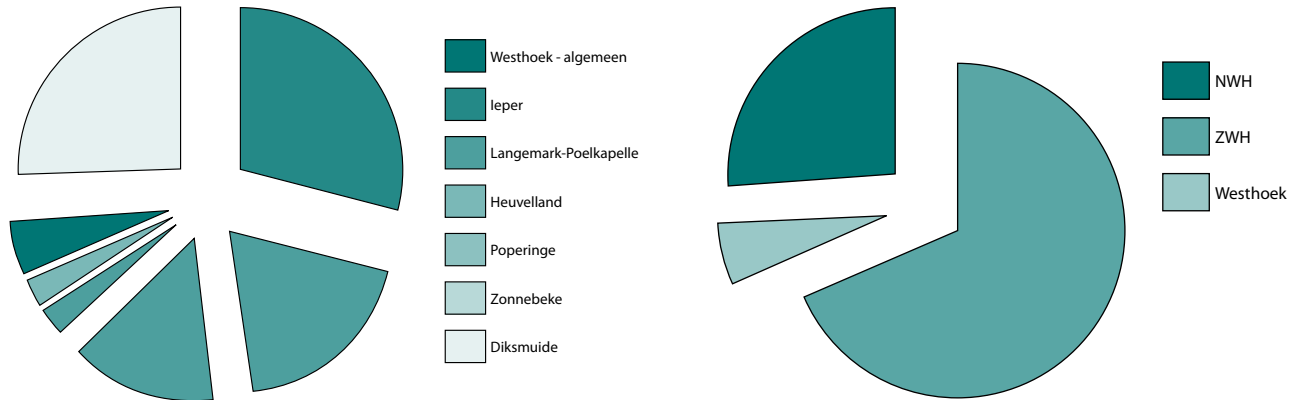
Een overzicht van de middelen die vanuit deze hoek aan initiatieven in het kader van Oorlog en Vrede in de Westhoek werden toebedeeld, wordt weergegeven in tabel 9.

Progr.	Project	Gebied	Financiering (in EUR)				
			Totale kosten	Europa	Vlaanderen	Provincie	Gemeente
5b	Museum In Flanders Fields	Ieper	1.440.041	297.472	347.051	247.933	396.630
5b	Herinrichting IJzertoren	Diksmuide	1.890.510	240.880	520.576	/	/
5bpo	Oorlog en Vrede in de Westhoek	Westhoek	289.728	57.945	/	231.782	/
5bpo	Concert Hall Talbot House	Poperinge	939.515	187.903	326.401	140.927	140.927
5bpo	Tuin Talbot House	Poperinge	83.460	16.692	47.291	/	/
5bpo	Virtueel museum IJzertoren	Diksmuide	130.692	26.138	45.742	19.60	/
5bpo	Memorial Museum Passchendaele 1917	Zonnebeke	496.000	49.600	297.600	49.600	99.200
5bpo	Onthaalpunt Duitse militaire begraafplaats Langemark	Langemark	427.018	23.913	243.400	81.987	77.717
5bpo	Vredestuin Tyne Cot	Zonnebeke	1.447.045	108.500	827.000	215.000	296.545

Pdpo	Bayernwald	Heuvelland	110.044	27.511	11.004	10.540	60.989
LEADER II	Hospitaalsites WO I	Poperinge	8.602	1.720	693	693	/
Totaal			7.262.654	1.038.274	2.666.758	998.066	1.072.008

Tabel 9. Overzicht van middelen 5B Phasing Out, uitgekeerd aan initiatieven in de Westhoek, gerelateerd aan de Eerste Wereldoorlog.

Opnieuw wordt duidelijk dat ruim de helft van de middelen aan de zuidelijke Westhoek toekomt (grafiek 7/8), terwijl de noordelijke Westhoek ongeveer 25 % van de middelen toebedeeld krijgt en slechts een klein percentage aan streekdekkende initiatieven wordt toegekend. Alle Europese subsidies voor de noordelijke Westhoek gaan richting Diksmuide. Voor de zuidelijke helft van de streek zijn Ieper, Zonnebeke en Poperinge deze keer de grote spelers, terwijl Heuvelland en Langemark-Poelkapelle veeleer bescheiden middelen toebedeeld krijgen vanuit het Europese niveau.

Grafiek 7/8. Overzicht van de middelen van Toerisme Vlaanderen, opgedeeld volgens locatie en gemeente.

2.1.3. Evaluatie van het netwerk d.m.v. inventaris

Een belangrijk project binnen de pijler wetenschappelijk onderzoek is de inventarisatie van het erfgoed van de Eerste Wereldoorlog in de Westhoek. Dit inventarisatieproject werd vanaf november 2002 gerealiseerd dankzij een samenwerking tussen de Vlaamse Overheid, Afdeling Monumenten en Landschappen en de Provincie West-Vlaanderen. Het te inventariseren erfgoed behelst militaire begraafplaatsen en ereperken, gedenktekens, landschappelijke restanten zoals loopgravenstelsels of mijnkraters, relictten i.v.m. militaire infrastructuur zoals gaarkeukens, relictten i.v.m. wederopbouw zoals noodwoningen enz. De relictten zijn opgenomen in een speciaal daartoe ontworpen databank en worden digitaal in kaart gebracht in GIS, het Geografische Informatiesysteem. Zodoende wordt een beleidsinstrument gecreëerd, dat op diverse beleidsniveaus gebruikt kan worden. In de databank werden bijna 1.400 items opgenomen (waarbij 1 item uit meerdere relictten kan bestaan).

Aan de hand van de resultaten van het inventarisatieproject werd in 2006 een evaluatie gemaakt van het bestaande cultuurtoeristische netwerk van het project "Oorlog en Vrede in de Westhoek". Deze evaluatie werd uitgevoerd door Hannelore Decoodt. Het doel was de spreiding van het netwerk te bepalen en eventuele fysische en inhoudelijke lacunes binnen het netwerk zoals het op vandaag bestaat op te sporen.

2.1.3.1. Het fysische netwerk

Zoals hiervoor al aangehaald werd, werd ten behoeve van een cultuurtoeristische valorisatie een gelaagd netwerk van sites en relictten uitgetekend die de bezoeker een geleide kennismaking met oorlogserfgoed moest kunnen doen maken. Bij de evaluatie van het netwerk werd in eerste instantie nagegaan in welke mate de verschillende niveaus binnen het netwerk uitgewerkt en volledig waren.

Centrale punten

Enkel het In Flanders Fields Museum te Ieper met het daaraan gekoppelde streekbezoekerscentrum is een volwaardig instap-punt. Het positioneert zich als het aanvangspunt voor een bezoek aan de streek en meer specifiek voor een thematisch bezoek

aan het front. Het verhaal van het IFFM is een generale instap, van waaruit dan doorverwezen kan worden naar andere sites en musea.

Van een streekbezoekerscentrum is er momenteel in de IJzertoren niet echt sprake. De vroegere keuze voor Westoria als streekbezoekerscentrum heeft deze situatie in de hand gewerkt. Momenteel wordt gedacht aan de realisatie van een driedig instappunt: een combinatie van de Dodengang, de IJzertoren en de Dienst voor Toerisme op de markt van Diksmuide. Toch is dit de belangrijkste speler in de noordelijke helft van de Westhoek. Hierbij moet opgemerkt worden dat er niet nadrukkelijk wordt verwezen naar het netwerk, zoals dat wel gebeurt bij het IFFM. Het zal duidelijk worden dat dit een belangrijk werkpunt wordt om het draagvlak van het netwerk in de noordelijke Westhoek even prominent te maken als in de zuidelijke helft van de streek. Ook de effectieve verwezenlijking van het geplande instappunt te Nieuwpoort zal belangrijk zijn om dit geografische onevenwicht enigszins te counteren.

Onthaalpunten

Hoewel bedoeld als een tweede niveau binnen het netwerk, lijkt het er steeds meer op dat de onthaalpunten een bonte verzameling van verschillende elementen is. Enerzijds is er het bezoekerscentrum “De Bergen”, dat in de komende legislatuur vernieuwd zal worden. Er zal meer aandacht besteed worden aan de thematiek van de Eerste Wereldoorlog. In diezelfde categorie is ook het binnenschip “De Boot” opgenomen. Ook hier laat momenteel de verwijzing naar de oorlogsthematiek te wensen over. Een nieuwe speler is het MMP1917, dat vooral zijn pijlen richt op het oorlogsverhaal.

Er gaan stemmen op om de niveaus van de centrale punten en de onthaalpunten samen te nemen en hun functie opnieuw te definiëren. Mogelijk kan dit een uitkomst bieden in de onevenredige kwaliteit binnen sites die op eenzelfde niveau worden gezet binnen het netwerk.

Ankerpunten

De verzameling ankerpunten geeft een coherenter beeld dan de bovenliggende echelons. Het gaat om sites die alle op uitgebreide educatieve en historische duiding kunnen bogen, met uitzondering van het Belgisch militaire kerkhof te Houthulst en de Duitse begraafplaats te Vladslo. Deze lacunes dienen in de toekomst opgevolgd te worden. Elk van de ankerplaatsen is voldoende afgestemd op bezoekersonthaal en kan op een gestage stroom bezoekers rekenen. Bij de ankerplaatsen bestaat het

gevaar van de toeristische overdruk, maar dit kan ten dele afgeblokt worden door middel van onthaalinfrastructuur zoals die aangelegd bij de Duitse begraafplaats te Langemark en de soortgelijke infrastructuur aan Tyne Cot Cemetery.

Relictpunten

Het is niet duidelijk of de relictpunten nu al dan niet met ankerborden worden geduid. De kwaliteit van de duiding is niet overal dezelfde. Zo zou bij de Franse begraafplaats Saint Charles de Poytze het vaak vergeten Franse verhaal van het Westhoek-front gebracht kunnen worden. De publieke belangstelling voor de relictpunten verschilt sterk van site tot site. Er zijn grote publiekstrekkingen zoals de Menenpoort, maar ook kleinere sites zoals het bunkertje aan de Groigne. Bovendien zijn niet alle sites permanent toegankelijk. Dit beïnvloedt het bezoekersaantal sterk, maar evengoed kan de vraag gesteld worden of het wenselijk is deze kleinere kwetsbare relictten aan over-bezoek bloot te stellen.

Landschapskunst

De beide gerealiseerde kunstprojecten, in Fortem en langs de Frontzate, liggen langs toeristisch drukke assen en worden regelmatig bezocht. Op beide sites wordt op verantwoorde wijze verwezen naar het netwerk “Oorlog en Vrede in de Westhoek”. Er blijven vragen i.v.m. de inrichting van een landschapskunstproject op de voormalige Belgische militaire begraafplaats Reninge. Is dergelijk kunstwerk op die plaats relevant? Het ligt zeker niet langs een drukke toeristische route en er is de problematiek van onderhoud en milieuhinder.

Routes en tochten

Routes/tochten kwamen er vaak (en nog steeds) op initiatief van een gemeente/instelling, zonder dat een specifiek ‘format’ gehanteerd werd (omdat die vroeger ook niet echt aangereikt werden). Andere reeksen zijn achterhaald. Nu zijn nieuwe reeksen opgestart, waarin duurzame wandelingen of fietstochten perfect ingepast kunnen worden: themafietsroutes (gebaseerd op knooppunten) i.v.m. ‘Oorlog en Vrede in de Westhoek’ kunnen in de reeks van Westtoer worden opgenomen (zoals “Nooit meer oorlog” in Diksmuide), themawandeltochten kunnen opgenomen worden in de publicatiereeks van Regionale Landschappen (“Verhalen voor Onderweg”, zoals de wandeling Slag om de Kemmelberg en de wandeling The Bluff/Die Grosse Bastion). Bij nieuw geplande publicaties of eventuele heruitgaven kan de opname binnen bovenstaande reeksen gestimuleerd worden. Er

moet worden gestreefd naar een zekere eenvormigheid in het amalgaam van routes/tochten die worden gepubliceerd, zodat de bezoeker zich enigszins kan herkennen in het aanbod en de verspreiding van de brochures beter bewerkstelligd kan worden. Voor specifieke sites kan eventueel gedacht worden aan een sitefolder (kaartje met info over op kaart gemarkeerde punten en beperkt fotomateriaal), waarmee de bezoeker de site kan verkennen. Dergelijke sitefolders kunnen een veelheid van informatieborden voorkomen en kunnen in de huisstijl van “Oorlog en Vrede in de Westhoek” opgesteld worden.

Bij tijdelijke wandelingen of fietstochten of bij evenementen zoals Open Monumentendagen lijkt het minder relevant om die in te passen in bovenstaande reeksen.

Voor zover bekend, zijn de fietskaart “De Ieperboog” en de route “Als je vanzelevens door de Westhoek passeert...” de enige initiatieven die gerealiseerd werden i.s.m. jongeren.

Werden hier in de opsomming ook opgenomen: lokale brochures, die een leidraad vormen voor de verkenning van het oorlogserfgoed in een gemeente/regio, zonder dat er expliciet een route wordt gesuggereerd. Voorbeelden hiervan zijn de gidsen voor het oorlogserfgoed Veurne-Ambacht (“Momenten van oorlog in vrede tijd”), Koksijde e.a.

Routes of tochten of lokale gidsen bieden andere ontsluitingsmogelijkheden dan een expliciete indeling in het netwerk van “Oorlog en Vrede in de Westhoek”. Via routes/tochten of gidsen wordt het bv. mogelijk om het kleinere of minder bekende oorlogserfgoed toe te lichten. Een ander voordeel is de mogelijkheid om het verhaal van grotere gebieden te vertellen via de verkenning van het landschap van dit gebied. Zo kan een gebied als de Pilckem Ridge ontsloten worden door een dergelijke thematocht.

2.1.3.2. Spreiding van het netwerk

De Westhoek, het geografisch omschreven gebied waarbinnen het netwerk ontwikkeld werd, kan ruwweg opgedeeld worden in een noordelijk en een zuidelijk gedeelte. Deze opdeling is *grosso modo* gebaseerd op de geallieerde frontbezetting waarin Steenstrate als een soort scharnierpunt fungeert¹. Deze historische opdeling werkt ook nu nog duidelijk door in de toeristische benadering van de Grooten Oorlog in de Westhoek.

De **algemene geografische spreiding** van het netwerk telt 39 sites. Het noordelijke deel van de Westhoek kent in het huidige netwerk 15 sites, terwijl dit er 23 zijn voor de zuidelijke helft van de streek. Daarbij werd geen rekening gehouden met de ene site die buiten de grenzen van de Westhoek ligt (Bailleul Communal Cemetery Extension).

¹ DENDOOVEN D., “Vechten op twee fronten”, in: CHIELENS P. e.a., “De Laatste Getuige. Het oorlogslandschap van de Westhoek”. Tielt, Uitgeverij Lannoo, 2006, pp. 21-24.

	Instappunt	Onthaalpunt	Ankerpunt	Relictpunt	Landschapskunst	Totaal
Noordelijke Westhoek	1	1	4	7	2	15
Zuidelijke Westhoek	1	2	7	13	0	23

Gebaseerd op de **historische locatie** van de sites in het netwerk, kan een opdeling gemaakt worden in sites die zich in de directe frontlijn bevinden en relictten die in het hinterland thuishoren. Voor de noordelijke helft van de Westhoek kunnen 7 van de 15 relictten aangeduid worden als hinterlandrelictten. Voor de zuidelijke Westhoek zijn dat er slechts 2 van de 23. Dit lijkt enigszins logisch daar er meer hinterlandgemeenten vertegenwoordigd zijn in de noordelijke Westhoek. Bovendien is de schaal van een aantal relictten niet vergelijkbaar. De Frontzate tussen Nieuwpoort en Diksmuide beslaat bv. een heel groot stuk van het Belgische front.

Er werd ook geprobeerd om de netwerkelementen op te delen naar de **aard van het oorlogserfgoed**. Dit is niet altijd eenduidig mogelijk, daar af en toe verschillende soorten erfgoed op eenzelfde plaats aanwezig zijn. Daarom worden bepaalde relictten in onderstaande tellingen meerdere malen genoemd. Hun relevant percentage kan dus niet ten opzichte van elkaar, maar ten opzichte van het totale aantal relictpunten worden beschouwd.

Soort relict	Aantal	Percentage
TOTAAL	39	100 %
Begraafplaatsen	13	33 %
Gedenktekens	10	26 %
Bunkers en schuilplaatsen	12	31 %
Landschappelijke relictten	5	13 %
Wederopbouw	2	5 %

Als laatste kan de spreiding van de relictten uit het netwerk op basis van nationaliteit geanalyseerd worden. Dit vereist een nogal arbitraire opdeling van de relictten en volgende lijn wordt hier gehanteerd. De musea, de landschapskunstprojecten en het merendeel van de relictsites in de frontlijn worden als multinationalaal beschouwd, terwijl de andere sites op basis van hun overheersende band met een bepaalde nationaliteit worden gekarakteriseerd (bv. de Frontzate Diksmuide –Nieuwpoort is onomstotelijk Belgisch).

Musea/onthaalcentra	5	
Landschapskunstprojecten	2	
Sites/relictten beide kampen	6	
Totaal beide kampen	13	33 %
Brits	11	
Frans	3	
Belgisch	7	
Frans-Belgisch	1	
Totaal geallieerd	22	56 %
Totaal Duits	4	10 %

Bovenstaand schema onthult twee problemen. Er zijn slechts drie relictten die aan de Franse nationaliteit worden gerelateerd. Dit houdt onmiddellijk het gevaar in dat mogelijk de Franse inbreng en inspanningen tijdens de oorlog lijken te vervagen. Een deel van de schuld hiervoor ligt in de repatriëring van de Franse slachtoffers na de oorlog, waardoor hier niet veel begraafplaatsen meer aanwezig zijn.

Het kleine aantal Duitse relictpunten vloeit voort uit verschillende realiteiten. Eerst en vooral zijn er slechts weinig Westhoekgemeenten die tot het Duitse hinterland behoorden. Bovendien worden de Duitse oorlogsjaren in de Westhoek nauwelijks herdacht omdat de verliezers geen gedenksteden oprichtten. De begraafplaatsen werden bovendien gecentraliseerd in vier grote grafvelden.

2.1.3.3. Besluit van de evaluatie

Momenteel ligt de nadruk van de relictten binnen het netwerk duidelijk op de Eerste Wereldoorlog. De vraag kan gesteld worden of er ook aandacht aan de Tweede Wereldoorlog dient besteed te worden binnen hetzelfde netwerk.

Op één site na liggen alle relictpunten binnen de geografische grenzen van de Westhoek. Mogelijk kunnen ook voldoende ontsloten relictpunten buiten de Westhoek in het netwerk opgenomen worden. Als denkoefening moet hierbij misschien de feitelijke afstand tot de Westhoek als een criterium gehanteerd worden.

De indruk dat er wanverhoudingen zijn tussen het aantal relictpunten in de noordelijke en de zuidelijke helft van de Westhoek lijkt niet gefundeerd. Deze misvatting steunt op het feit dat er in de noordelijke Westhoek meer gemeenten vertegenwoordigd zijn die minder oorlogsrelictten bezitten. Bovendien is er meer verhaal verbonden aan de oorlogssites in de zuidelijke Westhoek: de gebeurtenissen zijn er veel tragischer en veel dramatischer. Dit schijnbaar onevenwicht zou al grotendeels gecounterd worden door de realisatie van een instappunt in Nieuwpoort.

Er kunnen voor zowel de noordelijke als de zuidelijke helft van de Westhoek nog een aantal sites aangeduid worden die het netwerk zouden kunnen verrijken als ze de nodige duiding kregen. Toch moet het netwerk niet te veel verzwaard worden. Een soortgelijk effect van doorverwijzing kan er ook komen door bij de al ontsloten relictten meer informatie over het netwerk aan te brengen.

De routes lijken een deugdelijk alternatief om de minder bekende sites en kleinere relictten te ontsluiten en te verbinden. Bovendien kan er via de brochures ook aan voldoende duiding worden gedaan.

Het is duidelijk dat er in de komende jaren veel inspanningen geleverd zullen moeten worden wat beheer, onderhoud en consolidatie van oorlogsrelictten betreft. Het door verval en door ruimtelijke ordening bedreigde oorlogserfgoed zal moeten worden gevrijwaard. Enerzijds zal er op een doordachte manier aan consolidatie gedaan moeten worden, maar anderzijds is het zeker aan te raden om de erfgoedzorg binnen de bepalingen van de ruimtelijke ordening te loodsen.

De vraag naar oprichting van nieuwe oorlogsmonumenten zal de komende jaren toenemen, met de herdenkingsperiode 2014-2018 in het achterhoofd. Deze vraag moet adequaat beantwoord worden. Een gedenkteken kan enkel als het een groep mensen vertegenwoordigt, niet als het om individuele herdenkingstekens gaat. Het kan ook enkel wanneer er voor die specifieke groep mensen nog geen gedenkteken bestaat. Als er al een gedenkteken/oorlogsmonument moet geplaatst worden, dan enkel op een historisch relevante plaats. Bovendien moet de inplanting en het ontwerp gebeuren in harmonie met de omgeving en het landschap niet belasten.

2.2. Externe evaluatie

De externe analyse is een onderzoek naar hoe de buitenstaander het netwerk “Oorlog en Vrede in de Westhoek” ervaart. In dit onderzoek zijn de buitenstaanders vooral toeristen en bezoekers. Het onderzoek ‘Oorlog en Vrede in de Westhoek 2006’, uitgevoerd door Westtoer, komt tegemoet aan de vraag naar een brede en diepgaande analyse van het WO I-toerisme in de Westhoek. Aan de hand van de resultaten van dit onderzoek kan meer inzicht verworven worden op regionaal vlak om het toeristisch-recreatieve product van het WO I-toerisme optimaal te benutten. Het levert ook meteen een insteek naar hoe de cultuurtoeristische valorisatie die het netwerk heeft opgebouwd, bijgestuurd kan worden.

Het onderzoek ‘Oorlog en Vrede in de Westhoek 2006’ kwam tot stand met de financiële steun van de Provincie West-Vlaanderen (dienst Cultuur) en van de gemeentebesturen Diksmuide, Heuvelland, Ieper (het In Flanders Fields Museum), Langemark-Poelkapelle, Poperinge en Zonnebeke.

Het onderzoek van Westtoer had twee doelstellingen. Het was enerzijds de bedoeling een kwantitatieve evaluatie te maken: bepalen hoe groot het totaalvolume van het WO I-toerisme in de Westhoek is en nagaan hoe dit verspreid ligt over de sites en bezoekerspunten. De tweede doelstelling was meer kwalitatief van inslag. Via een bevraging werd gepeild naar de specifieke karakteristieken van het profiel van de WO I-toerist.

Het spreekt voor zich dat hier niet alle resultaten van dit onderzoek toegelicht kunnen worden. We halen enkel die punten aan die in het kader van deze beleidsnota van betekenis zijn.

De relict en de herdenking van de Eerste Wereldoorlog trekken een aanzienlijk aantal toeristen naar de Westhoek. Tijdens het onderzoek werden 326.200 toeristen geregistreerd. Opgedeeld volgens nationaliteit merken we op dat er 124.700 Britten op bezoek komen, 33.300 Nederlanders en 14.200 andere nationaliteiten. De kroon wordt echter gespannen door de Belgen (157.000). Deze cijfers tonen aan dat het WO I-toerisme duidelijk ook op andere dan de traditionele Britse markten een aanzienlijk aanbod moet kunnen uitspelen en binnenhalen.

Socio-economisch mag de impact van het WO I-toerisme op de Westhoek ook zeker niet te gering geschat worden. Toerisme genereert jaarlijks een omzet van om en bij 85 miljoen euro in de Westhoek. 40 % hiervan, 33,8 miljoen euro, vloeit voort uit het WO I-toerisme. Naar werkgelegenheid toe betekent dit dat er aan directe werkgelegenheid 350 VTE gegenereerd worden, en daarboven indirect 172 VTE. Qua bezoekersaantal telt de regio vier toplocaties die elk meer dan 100.000 bezoekers per jaar trekken: Tyne Cot Cemetery, de Menenpoort (Last Post), In Flanders Fields Museum en de Duitse begraafplaats te Langemark. Daarnaast noteren we nog acht sites waar jaarlijks meer dan 50.000 bezoekers over de vloer komen.

De appreciatie van de toerist ligt ook hoog. Tot 80 % van de ondervraagden bleek uiterst of zeer tevreden over het aanbod. Slechts 1 % was ronduit niet tevreden. Hoewel de appreciatie in het algemeen zeer hoog ligt, is de mening van de Belgische bezoeker minder eensluidend positief dan die van de Britten. Uit dit onderzoek bleek bovendien dat de mond-tot-mondreclame het belangrijkste marketinginstrument voor deze toeristische sector is.

Het werd ook duidelijk dat er een potentiële groei is voor het WO I-toerisme vanuit de sterke belevingswaarde van de huidige bezoekers. Die belevingswaarde kan verhoogd worden door het 'Oorlog en Vrede'-gebeuren in de Westhoek verder te ontwikkelen. Er moet gewerkt worden aan de samenhang binnen het netwerk, zodat de bezoeker het idee krijgt dat hij een groter geheel bezoekt. Dit kan gerealiseerd worden door:

- nog meer inzetten op duiding van sites en duiding van het landschap;
- nog meer doorverwijzingen naar andere sites;
- een betere bewegwijzering naar de verschillende sites;
- meer diepgaand informatiemateriaal.

De belevingswaarde wordt ook in belangrijke mate verhoogd door meer aandacht te besteden aan de randvoorwaarden. Voldoende parkeermogelijkheid en rustbanken bij de verschillende sites zijn hierbij niet onbelangrijk!

2.3. SWOT–analyse

De SWOT-analyse werd uitgevoerd op de denkdag van 22 mei 2007. Die had plaats in de Viconiahoeve te Diksmuide. Een dergelijke analyse wordt gemaakt om de mogelijkheden en tekorten van een organisatie gestructureerd in kaart te brengen. In een eerste fase worden de gegevens volgens de vier categorieën (sterkte – zwakte – kans – bedreiging) opgesomd. De eigenlijke analyse bestaat uit de confrontatie van deze gegevens in een matrix. Dit levert een aantal beleidsopties op, die in de matrix in groen zijn aangeduid. Ze worden verder in deze nota hernomen.

2.3.1. Sterktes

- Samenwerken biedt tal van voordelen voor alle partners: gemeenschappelijke communicatie, schaalvoordeel bij promotie, afstemming van de activiteiten. De samenwerking leidt tot betere resultaten.
- Door het verhaal te bundelen creëert men een meerwaarde voor de bezoeker.
- Het netwerk is een overlegplatform dat steunt en stuurt. Voor de partners is het een mogelijkheid tot gestructureerd periodiek overleg, een ontmoetingsplaats waar ideeën uitgewisseld kunnen worden. Voor de buitenwereld is het platform een aanspreekpunt voor het volledige netwerk.
- Het netwerk bewerkt een bewustwording rond het WO I-erfgoed, onder meer door het inventarisatieproject.
- De thematiek van WO I in de Westhoek is sterk en exclusief; ze biedt voor de toekomst de mogelijkheid tot actualisering.
- Het netwerk kan de regio promoten als één grote toeristische trekpleister.
- Door het netwerk kunnen de verschillende sites en monumenten op uniforme en samenhangende wijze ontsloten worden.
- De kracht van het netwerk steunt op een sterke lokale dynamiek, die door de Provincie als trekker gestuurd kan worden. Hieruit blijkt de provinciale erkenning voor het belang van de thematiek.
- De boodschap van de oorlog wordt door het netwerk omgezet in een verhaal van vrede en verdraagzaamheid.

2.3.2. Zwaktes

- Het netwerk blijft in te grote mate een virtueel gegeven. De beslissingsmacht is te veel gedecentraliseerd, er is geen fysieke aanwezigheid van samenwerking en te weinig gemeenschappelijke besluitvorming. De partners verkiezen nog te veel het eigenbelang boven het algemeen goed voor de streek en de thematiek; dit is grotendeels ingegeven door de economische return die de thematiek kan bewerken.
- Er is nood aan een eigen gedifferentieerde beleid en de ontwikkeling van een eigen visie.
- Het netwerk is te exclusief een subsidiekanaal, er worden te weinig eigen acties ondernomen.
- Er is te weinig aandacht voor de exploitatie en de instandhouding van de monumenten en sites.
- De grote diversiteit van de regio, naast de thematiek van Oorlog en Vrede, komt te weinig aan bod.
- Er is nood aan een evenwichtige en objectieve benadering van alle partners binnen het netwerk, met oog voor het wezenlijke verschil tussen de noordelijk en zuidelijke westhoek en de nodige aandacht voor de kleinere spelers in het veld.
- De beperkte personele en budgettaire mogelijkheden van het netwerk worden te veel gefocust op infrastructuur en te weinig op samenwerking en communicatie.
- De begeleiding en verwijzing van de bezoekers kan beter gestructureerd en gevisualiseerd worden.
- Het aspect “vrede” is nog te ondermaats uitgewerkt; het gegeven “oorlog” komt nog te veel aan bod.

2.3.3. Kansen

- Het vormen van een permanente denktank, die alle initiatieven die met de thematiek en de streek te maken hebben afstemt en ze van de nodige wetenschappelijke en maatschappelijke duiding voorziet.
- Het vormen van een centraal sturingsorgaan dat de herdenkingen van 2014-2018 kan structureren, de kwaliteit garanderen en een eenvormige promotie uitwerken.
- “Oorlog en Vrede” kan zich nationaal en internationaal als expert gaan profileren.
- Het netwerk kan uit de projectmatige werking worden gelicht en structureel verankerd worden in de werking van de Provincie.

- Het netwerk moet meer aandacht besteden aan landschap en archeologie.
- De raakvlakken en de links met andere streekinitiatieven moeten meer benadrukt en bespeeld worden.
- De lokale partners kunnen in verspreide slagorde optrekken, elk met hun eigen specifieke klemtonen binnen de grotere thematiek, en zo de draagkracht van het gegeven vergroten.
- Door de kwaliteit van het netwerk en de beleidsvisie hoog te houden kan de vredesboodschap als cultuurtoeristische ontsluiting voortgezet worden.

2.3.4. Bedreigingen

- De samenwerking steunt nu vooral op de financiële tegemoetkoming; wat na 2018 of wat als de geldstroom opdroogt? - De defensieve houding tussen de partners onderling zal het netwerk uiteen drijven. De toegekende subsidies worden -niet genoeg aan maatschappelijk relevantie en samenwerking gekoppeld.
- De bewaring van de herinneringen, verhalen, landschappelijke en materiële getuigenissen, de duiding van de gebeurtenissen brengt een boodschap dat oorlog meestal geen vrede brengt.
- De grote verschillen tussen de partners en de onevenwichtige verdeling van de schikbare middelen maken samenwerking onmogelijk.
- Binnen het netwerk moet de neutraliteit behouden blijven en moet elke partner objectief benaderd worden.
- De toeristische afstemming en promotie van de initiatieven kan leiden tot een overaanbod, een verzadiging van de markt en een daling van de aangeboden kwaliteit.
- Er komen nieuwe commerciële partners op de markt die de thematiek van WO I uit puur winstbejag zullen aansnijden.
- De economische ontwikkeling van de streek vormt een grote druk op de beperkte resterende ruimte binnen de Westhoek en dus ook op het landschap als getuige.
- Het meervoudige aanbod van thema's in de Westhoek mag niet verloren gaan.

2.3.5. De confrontatiematrix

	Kansen	Bedreigingen	
Sterktes	Samenwerken biedt tal van voordelen voor alle partners: gemeenschappelijke communicatie, schaalvoordeel bij promotie, afstemming van de activiteiten. De samenwerking leidt tot betere resultaten.	Het vormen van een permanente denktank, die alle initiatieven die met de thematiek en de streek te maken hebben afstemt en ze van de nodige wetenschappelijke en maatschappelijke duiding voorziet • het netwerk uitbouwen als een centrum van expertise in verband met de thematiek en de communicatie	De samenwerking steunt nu vooral op de financiële tegemoetkoming; wat na 2018 of wat als de geldstroom opdroogt? De defensieve houding tussen de partners onderling zal het netwerk uiteen drijven. De toegekende subsidies worden niet genoeg aan maatschappelijk relevantie en samenwerking gekoppeld. • de financiële steun koppelen aan het kwaliteitscharter • onderlinge samenwerking door subsidiepolitiek bevorderen
Sterktes	Door het verhaal te bundelen creëert men een meerwaarde voor de bezoeker.	De raakvlakken en de links met andere streekinitiatieven moeten meer benadrukt en bespeeld worden. • de thematiek van de Eerste Wereldoorlog beter koppelen aan de andere aspecten van de verhaallijn van de Westhoek	Het meervoudige aanbod van thema's in de Westhoek mag niet verloren gaan. • de diversiteit van de partners moet onderling afgestemd worden en tot complementariteit omgevormd worden

Sterktes	Het netwerk is een overlegplatform dat steunt en stuurt. Voor de partners is het een mogelijkheid tot gestructureerd periodiek overleg, een ontmoetingsplaats waar ideeën kunnen uitgewisseld worden. Voor de buitenwereld is het platform een aanspreekpunt voor het volledige netwerk.	De lokale partners kunnen in verspreide slagorde optrekken, elk met hun eigen specifieke klemtonen binnen de grotere thematiek, en zo de draagkracht van het gegeven vergroten. • de diversiteit van de partners moet onderling afgestemd worden en tot complementariteit omgevormd worden	Binnen het netwerk moet de neutraliteit behouden blijven en moet elke partner objectief benaderd worden. • objectiviteit en onafhankelijkheid van het bestuursorgaan bevestigen en garanderen
	Het netwerk bewerkt een bewustwording rond het WO I-erfgoed, onder meer door het inventarisatieproject.	Het netwerk moet meer aandacht besteden aan landschap en archeologie. • de inventaris moet uitgebreid worden met ondergronds erfgoed en landschappelijke elementen • de inventaris moet blijvend aangevuld en bijgestuurd worden	De economische ontwikkeling van de streek vormt een grote druk op de beperkte resterende ruimte binnen de Westhoek en dus ook op het landschap als getuige. • de inventaris moet ontsloten worden • de inventaris moet een toepassing vinden op gebied van Ruimtelijke Ordening
Sterktes	De thematiek rond WO I in de Westhoek is sterk en exclusief; het biedt de mogelijkheid tot actualisatie naar de toekomst toe.	“Oorlog en Vrede” kan zich nationaal en internationaal als expert gaan profileren. • het netwerk uitbouwen als een centrum van expertise in verband met de thematiek en de communicatie	Er komen nieuwe commerciële partners op de markt die de thematiek van Wereldoorlog I puur uit winstbejag zullen aansnijden. • uitwerken van een kwaliteitscharter en een kwaliteitslabel

Sterktes	Het netwerk kan de regio promoten als één grote toeristische trekpleister.	Het vormen van een centraal sturingsorgaan dat de herdenkingen van 2014-2018 kan structureren, de kwaliteit garanderen en een eenduidige promotie uitwerken. • het netwerk uitbouwen als een centrum van expertise in verband met de thematiek en de communicatie • uitwerken van een kwaliteitscharter en een kwaliteitslabel	De toeristische afstemming en promotie van de initiatieven kan leiden tot een overaanbod, een verzadiging van de markt en een daling in de aangeboden kwaliteit.
	Door het netwerk kunnen de verschillende sites en monumenten op uniforme en samenhangende wijze ontsloten worden.	Het vormen van een centraal sturingsorgaan dat de herdenkingen van 2014-2018 kan structureren, de kwaliteit garanderen en een eenduidige promotie uitwerken. • uitwerken eenduidige informatieverstrekking op de sites, visueel attractief en complementair met de omgeving • uitwerken van een gemeenschappelijke communicatie- en promotielijn	
Sterktes	De kracht van het netwerk steunt op een sterke lokale dynamiek, die door de Provincie als trekker gestuurd kan worden. Hieruit blijkt de provinciale erkenning voor het belang van de thematiek.	Het netwerk kan uit de projectmatige werking worden gelicht en structureel verankerd worden in de werking van de provincie. • de werking "Oorlog en Vrede" structureel verankeren in de werking van de provincie	De grote verschillen tussen de partners en de onevenwichtige verdeling van de schikbare middelen maakt samenwerking onmogelijk. • werken aan een (geografisch en inhoudelijk) vlakdekkend en evenwichtig netwerk

Sterktes

De boodschap van de oorlog wordt door het netwerk omgezet in een verhaal van vrede en verdraagzaamheid.

Door de kwaliteit van het netwerk en de beleidsvisie hoog te houden kan de vredesboodschap als cultuurtoeristische ontsluiting verder gezet worden.

- uitwerken van een kwaliteitscharter en een kwaliteitslabel

De bewaring van de herinneringen, verhalen, landschappelijke en materiële getuigenissen, de duiding van de gebeurtenissen brengt een boodschap dat oorlog meestal geen vrede brengt.

- uitwerken van een beleidsvisie over herinneringstoerisme en vredeseducatie en dit in het kwaliteitslabel en charter inbedden

Zwaktes

Het netwerk blijft in te grote mate een virtueel gegeven. De beslissingsmacht is te veel gedecentraliseerd, er is geen fysieke aanwezigheid van samenwerking en te weinig gemeenschappelijke besluitvorming. De partners verkiezen nog te veel het eigenbelang boven het algemeen goed voor de streek en de thematiek; dit is grotendeels ingegeven door de economische return die de thematiek kan bewerken.

Het netwerk kan uit de projectmatige werking worden gelicht en structureel verankerd worden in de werking van de provincie.

- de werking "Oorlog en Vrede" structureel verankeren in de werking van de provincie

De samenwerking steunt nu vooral op de financiële tegemoetkoming; wat na 2018 of wat als de geldstroom opdroogt? De defensieve houding tussen de partners onderling zal het netwerk uiteen drijven. De toegekende subsidies worden niet genoeg aan maatschappelijk relevantie en samenwerking gekoppeld.

- de financiële steun koppelen aan het kwaliteitscharter
- onderlinge samenwerking door subsidiepolitiek bevorderen

Zwaktes	Er is nood aan een eigen gedifferentieerde beleid en de ontwikkeling van een eigen visie.	“Oorlog en Vrede” kan zich nationaal en internationaal als expert gaan profileren • uitwerken van een eigen beleidsplan, met eigen actiepunten • opzetten van internationale samenwerking vanuit het netwerk “Oorlog en Vrede”	
Zwaktes	Het netwerk is te exclusief een subsidiekanaal, er worden te weinig eigen acties ondernomen.	Het netwerk kan uit de projectmatige werking worden gelicht en structureel verankerd worden in de werking van de provincie. • de werking “Oorlog en Vrede” structureel verankeren in de werking van de provincie • uitwerken van een eigen beleidsplan, met eigen actiepunten	
Zwaktes	Er is te weinig aandacht voor de exploitatie en de instandhouding van de monumenten en sites.	Het netwerk moet meer aandacht besteden aan landschap en archeologie. • de exploitatie en de duiding van sites moet meer gebeuren in hun ruimer landschappelijk kader	De economische ontwikkeling van de streek vormt een grote druk op de beperkte resterende ruimte binnen de Westhoek en dus ook op het landschap als getuige. • de inventaris moet een toepassing vinden op gebied van Ruimtelijke Ordening • bescherming van exemplarische sites uitwerken

Zwaktes	De grote diversiteit van de regio, naast de thematiek van Oorlog en Vrede, komt te weinig aan bod.	De raakvlakken en de links met andere streekinitiatieven moeten meer benadrukt en bespeeld worden. • de thematiek van de Eerste Wereldoorlog beter koppelen aan de andere aspecten van de verhaallijn van de Westhoek	Het meervoudige aanbod van thema's in de Westhoek mag niet verloren gaan. • de thematiek van de Eerste Wereldoorlog beter koppelen aan de andere aspecten van de verhaallijn van de Westhoek
	Er is nood aan een evenwichtige en objectieve benadering van alle partners binnen het netwerk, met oog voor het wezenlijke verschil tussen de noordelijk en zuidelijke westhoek en de nodige aandacht voor de kleinere spelers in het veld.		- De grote verschillen tussen de partners en de onevenwichtige verdeling van de schikbare middelen maakt samenwerking onmogelijk. • objectiviteit en onafhankelijkheid van het bestuursorgaan bevestigen en garanderen - Binnen het netwerk moet de neutraliteit behouden blijven en moet elke partner objectief benaderd worden. • werken aan een (geografisch en inhoudelijk) vlakdekkend en evenwichtig netwerk
	De beperkte personele en budgettaire mogelijkheden van het netwerk worden te veel gefocust op infrastructuur en te weinig op samenwerking en communicatie.	Het netwerk kan uit de projectmatige werking worden gelicht en structureel verankerd worden in de werking van de provincie. • de werking "Oorlog en Vrede" structureel verankeren in de werking van de provincie • uitwerken van een gemeenschappelijke communicatie- en promotielijn	

Zwaktes	De begeleiding en verwijzing voor de bezoekers kan beter gestructureerd en gevisualiseerd worden.	Het vormen van een centraal sturingsorgaan dat de herdenkingen van 2014-2018 kan structureren, de kwaliteit garanderen en een eenduidige promotie uitwerken. • uitwerken van een gemeenschappelijke communicatie- en promotielijn • uitwerken van een nieuw herkenbaar logo • uitwerken eenduidige informatieverstrekking op de sites, visueel attractief en complementair met de omgeving	De toeristische afstemming en promotie van de initiatieven kan leiden tot een overaanbod, een verzadiging van de markt en een daling in de aangeboden kwaliteit. • uitwerken van modellen en mogelijkheden om de toenemende toeristische druk op sites te spreiden
Zwaktes	Het aspect “vrede” is nog te ondermaats uitgewerkt; het gegeven “oorlog” komt nog te veel aan bod.	Door de kwaliteit van het netwerk en de beleidsvisie hoog te houden kan de vredesboodschap als cultuurtoeristische ontsluiting verder gezet worden. • uitwerken van een kwaliteitscharter en een kwaliteitslabel	De bewaring van de herinneringen, verhalen, landschappelijke en materiële getuigenissen, de duiding van de gebeurtenissen brengt een boodschap dat oorlog meestal geen vrede brengt. • uitwerken van een beleidsvisie over herinneringstoerisme en vredeseducatie en dit in het kwaliteitslabel en charter inbedden • vredeseducatie vertalen naar educatieve werking

deel 3

BELEIDSPLAN

2008 -2013

3.1. Missie

Uit een analyse van de verwezenlijkingen uit de vorige projectfase kon een duidelijke missie gedistilleerd worden. Deze missie kan als leidraad genomen worden voor het uitstippelen van de beleidsvisie voor de periode 2008-2013.

De missie voor het netwerk 'Oorlog en Vrede in de Westhoek' bestaat uit de bovenlokale coördinatie van initiatieven en partners rondom het thema van de Eerste Wereldoorlog. Daarbinnen worden kaders gecreëerd om een kwalitatieve werking te realiseren. Daarbij worden de individuele dynamiek van de partners versterkt. Het netwerk speelt bovendien in op de kansen die zich aandienen en ontwikkelt gemeenschappelijke acties voor de ganse regio. In de werking van de partners wordt er getuigenis afgelegd over wat oorlog doet met mensen en de streek tot op vandaag. Daaraan wordt bovendien een boodschap van vrede en verdraagzaamheid gekoppeld.

De kerngedachten uit deze missie zijn kwaliteit, streekbetrokkenheid en een wezenlijke boodschap van vrede en verdraagzaamheid. Het netwerk, en hiermee bedoelen we de verzameling van alle partners, moet zich bereid verklaren deze elementen hoog in het vaandel te dragen. Als het netwerk geloofwaardigheid wil opbouwen en zich wil profileren op gebied van kwaliteit en deskundigheid, moeten alle initiatieven die door het netwerk worden gedragen aan deze vereisten voldoen.

De streek is bezaaid met projecten en initiatieven die de oorlogsthematiek aansnijden. Voor de doorsneebezoekers en -bewoners is het niet duidelijk wat nu wel of niet door het netwerk ondersteund wordt. Een deel van deze verwarring komt voort uit het feit dat er nergens een duidelijk en opvallend logo, noch een zichtbare betrokkenheid van het netwerk op te merken is. Dit kan verholpen worden door een herkenbaar logo te voeren, maar eveneens door een kwaliteitslabel uit te werken.

Om tot een label voor kwaliteit te komen, moeten allereerst een reeks **criteria** worden vastgelegd. Die moeten de krijtlijnen uitzetten voor de omgang met het oorlogserfgoed in de ruime zin. Ook het formuleren van een vredesboodschap die door middel van de initiatieven wordt gedragen, dient aan deze criteria toegevoegd te worden.

De criteria en de boodschap van vrede en verdraagzaamheid moeten onderwerp zijn van een **intentieverklaring** die de basis voor de werking van het netwerk moet vormen. Het onderschrijven van deze engagementsverklaring door alle partners (met een politieke implementatie door het ook door de colleges van burgemeester en schepenen te laten ondertekenen) stelt dan duidelijk orde op zaken. Zo wordt ondubbelzinning bepaald wat kan en niet kan binnen de werking van het netwerk. Dit opent dan ook mogelijkheden om zaken die niet de visie van “Oorlog en Vrede in de Westhoek” uitstralen, niet langer onder de vleugels van dit project te nemen. Zo kan er duidelijk en publiek afstand worden genomen van initiatieven die niet stroken met de doelstellingen van het netwerk. Zaken die wel gedragen worden door het netwerk, worden dan voorzien van een kwaliteitslabel en worden opgenomen in de promotiekanalen van “Oorlog en Vrede in de Westhoek”.

3.2. Visie en uitgangspunten

In de voorbije beleidsperiode is vanuit het netwerk “Oorlog en Vrede in de Westhoek” een actief beleid gevoerd om de oorlogsthematiek binnen de streek te stimuleren en te exploiteren binnen vijf beleidsdomeinen. Uit de analyse, zowel intern als extern, bleek dat de impact van het ene beleidsdomein verder uitgewerkt was dan van andere. Een bijsturing van deze situatie drong zich op. Daarnaast begint in 2008 voor vele partners van het netwerk de aanloop naar de honderdjarige herdenking van de Eerste Wereldoorlog die tussen 2014 en 2018 plaats zal vinden. Ook hier heeft het netwerk een verantwoordelijkheid die zich vertaalt in een aantal kernbegrippen die in het beleid worden opgenomen.

Een belangrijke opmerking uit de analyse was het aflijnen van **lacunes** die zich in het aanbod van het netwerk hadden gevormd. Een aantal deelthema's uit het oorlogsverhaal worden door het netwerk uitvoerig belicht en geduid, maar er zijn ook een aantal zaken die meer aandacht verdienen. In het nieuwe beleidsplan worden precies deze niches voor het voetlicht gebracht. Er zal actief gestreefd worden om aspecten van de oorlogsthematiek die tot nog toe minder aan bod kwamen, meer uit te werken. We denken hierbij aan onderwerpen zoals het medische verhaal van de Eerste Wereldoorlog, het verhaal van de lokale bevolking tijdens de oorlogsjaren achter het front, het Belgische front enz.

“**Leren uit de oorlog**” was als beleidsoptie al geformuleerd in de vorige beleidsnota. Door omstandigheden is de uitwerking van dit thema echter niet volledig gebeurd. Het wordt een prioritair werkpunt voor de komende vijf jaar. Samen met een groep deskundigen uit het werkveld heeft de Stuurgroep het kader uitgetekend van een educatieve werking. Centraal hierin staat verantwoorde vredeseducatie die gerealiseerd wordt vanuit het herinneringstoerisme. Deze kwalitatieve vredeseducatie en de daaraan gekoppelde vredesboodschap beantwoorden aan de missie van het netwerk. De educatieve standaard en de boodschap worden dan ook geïmplementeerd in de initiatieven die door het netwerk worden gedragen.

De analyse van de vorige beleidstermijn wees ook uit dat de grootste inspanningen die geleverd werden voor en door het netwerk zich op het vlak van toerisme situeerden. Het is niet de bedoeling om dit in de toekomst te gaan afbouwen. Wel wil het netwerk dit meer verbinden met andere beleidsdomeinen.

Zo zal er meer gefocust worden op de culturele invulling van de oorlogsthematiek. Dergelijke **culturele initiatieven** kunnen een aanvulling zijn voor het toeristische aanbod. Bezoekers die de streek aandoen (kortstondig of langdurig) moeten de mogelijkheid hebben om op dit culturele aanbod in te pikken. Bovendien biedt een meer culturele invulling van de werking ook aanknopingspunten met een ander werkpunt. Met het oog op de komende herdenkingen 2014-2018 wil “Oorlog en Vrede” meer initiatieven voor en door de eigen streekbevolking. Bij de streekbewoners leven ook vragen over het oorlogsgebeuren; ook mensen van hier willen de honderdjarige herdenking op een eigen manier meemaken. Het netwerk wil hiervoor mogelijkheden bieden.

Ook aandacht voor het erfgoed van de Eerste Wereldoorlog in de **ruimtelijke ordening** wordt een komend aandachtspunt. Met het oog op het behoud van dit erfgoed dient het van bij de aanvang van het opmaken van ruimtelijke uitvoeringsplannen, meegenomen te worden.

Als laatste werkpunt, en bij uitbreiding de rode draad voor de nieuwe beleidsplanning, is het kernbegrip **kwaliteit**. Het netwerk stelt zich tot taak om de bezoeker en de bewoner van de streek kwaliteit te garanderen in de initiatieven die het netwerk promoot. Dit wordt het geval voor zowel infrastructurele initiatieven, educatieve werking als voor communicatie en promotie. Een verantwoord omgaan met het thema van de Eerste Wereldoorlog kan enkel als er kwaliteitsgaranties zijn.

Belangrijk in het beleidsplan is zeker de **herdenking van 100 jaar “14-18”**. Het is de betrachting van het netwerk “Oorlog en Vrede in de Westhoek” hierin een belangrijke rol te spelen op vlak van communicatie naar en binnen het netwerk. Het netwerk plant afstemming van programma’s en initiatieven voor en door de eigen bevolking, met oog voor kwaliteit. In de aanloop naar 2014-2018 zal er intenser samengewerkt worden met Westtoer. Door middel van een engagementsverklaring gaan beide elkaar ondersteunen en aanvullen om zowel toeristisch als cultureel de herdenkingen voor te bereiden.

In het gehele beleidsplan voor de periode 2008-2013 gaat het netwerk uit van de principes van **duurzaam beleid**. Het is immers een beleidsstijl die de Provincie West-Vlaanderen zich eigen wil maken. Het duurzaamheidsprincipe steunt op vier afzonderlijke pijlers die naargelang de mogelijkheden van het beleidsdomein ingevuld kunnen worden.

Een eerste pijler is het sociale aspect; het netwerk wil met zijn beleid de oorlogsthematiek en de kansen en mogelijkheden eraan verbonden, openstellen voor de volledige bevolking van de streek. Daarbij moet wezenlijke aandacht uitgaan naar kansengroepen, mensen die in eerste instantie niet direct de weg vinden naar dit erfgoed. Dit streven naar een draagvlak bij de volledige bevolking kan door het netwerk op verschillende manieren ingevuld worden. Zo kan er bijvoorbeeld voor beheersopdrachten van kleine oorlogsmonumenten aangestuurd worden op sociale tewerkstelling of op overheidsopdrachten met een sociale clausule. Voor beheer en onderhoud zou ook samengewerkt kunnen worden met de landschapswachten.

Ook op communicatief vlak kan het netwerk een sociale inkleuring verzorgen. Er wordt gestreefd naar een zeer brede communicatie, waarbij alle bevolkingslagen aangesproken worden.

Voor het netwerk van sites en relictten streeft het netwerk ernaar, waar mogelijk en verenigbaar met de eigenheid van de sites, om de toegankelijkheid voor mensen met beperkingen (visueel, auditief, mentaal, fysiek) uit te werken.

De economische pijler in de werking van het netwerk is een evidentie. Het is overduidelijk dat de cultuurtoeristische werking rond de oorlogsthematiek een niet te miskennen economische weerslag heeft. Onderzoek heeft aangetoond dat het een economische sector an sich is in de Westhoek, met de daaraan verbonden tewerkstelling. In het kader van de duurzaamheid kan er op toegezien worden dat de middelen die deze sector genereert ook ten dele de streek en de sector zelf ten goede komen. Een mogelijke vertaling hiervan is de investering in vernieuwing en verbetering van onthaalinfrastructuur, het onderhoud van sites, het voeren van publiciteit, tewerkstelling enz.

Bij uitbreiding kan gesteld worden dat de toeristische interesse voor het oorlogsverleden van de streek zich op de wip bevindt tussen de economische en de ecologische pijler van het duurzame beleid. Hoe groter de economische return van het toerisme, hoe groter ook de druk op het landschap zal worden. Het thema van de landschapszorg zal hier een adequaat antwoord op moeten bieden. Er zal naar evenwicht gestreefd worden om toerisme en landschapszorg met elkaar te verzoenen. Dit kan onder meer door een geleide spreiding van de toeristische druk, door bezoekers alternatieven aan te bieden voor de drukbezochte pleisterplekken. Het is een evidentie dat er voor het landschap steeds meer aandacht gereserveerd zal moeten worden. Het is immers het landschap en zijn stil getuigen die de laatste materiële resten vormen van het oorlogsgebeuren. Het beleven van het landschap wordt door het netwerk hoog in het vaandel gedragen.

De vierde pijler steunt op de participatie van de eigen bewoners. Streekgebonden beleid dat duurzaam is wordt gemaakt voor en door de eigen bewoners. Het netwerk formuleert in zijn beleidsplan voor 2008-2013 deze wens zeer uitdrukkelijk. "Oorlog en Vrede" wil zich nog meer op de eigen streek en haar bewoners gaan richten, met het uitwerken van evenementen en initiatieven voor en door de streekbewoners. Het netwerk wil ook een garantie uitbouwen voor de leefbaarheid van de streek in de periode 2008-2013. De stroom van bezoekers zal in die periode ongetwijfeld een piek kennen en het zal zeker nodig zijn om de leefkwaliteit van de streek hierin te waarborgen.

3.3. Doelstellingen en acties

Het voorliggende beleidsplan is een document dat dient als een samenhangend geheel gelezen te worden. Het bevat heel wat richtlijnen voor het beleid 2008-2013 die, zoals hiervoor al aangegeven werd, gebaseerd zijn op de analyse van de voorbije vijf jaar. Het is ook een algemeen document dat enkel een aantal lijnen uitzet waarbinnen het nieuwe beleid zich zal ontwikkelen. Onderstaande lijst met operationele doelstellingen en acties is bewust algemeen omschreven. De concrete invulling van elk actiepunt wat doelstellingen, concrete initiatieven, begroting, personeel en samenwerkingsmogelijkheden betreft, zal pas gebeuren op basis van jaarplanningen.

De vorm van deze jaarlijkse uitvoeringsplannen zal er een zijn van stappenplannen met concrete einddoelen die op jaarlijkse basis geëvalueerd kunnen worden. Er is bewust geopteerd voor deze structuur. In de periode 2002-2007 is duidelijk gebleken dat in de loop van het project nieuwe mogelijkheden en kansen zich aanboden, waarop dan in een ad-hocbeweging moest worden ingespeeld. Met een beleidsnota zoals hier voorligt, bestaat de vrijheid een aantal zaken er tussen in te schuiven op het moment dat ze zich voordoen.

Er is voor de beleidsperiode 2008-2013 gekozen om de vijf domeinen zoals ze in 2002 werden uitgetekend, te handhaven. Met het oog op 2014-2018 is er nog een extra beleids optie aan toegevoegd.

Een extra kanttekening bij deze beleidsnota is de omschrijving van het begrip “erfgoed van de Eerste Wereldoorlog”. In de hierna geformuleerde doelstellingen en acties wordt uitvoerig verwezen naar dit specifieke erfgoed. Het is de verzameling van alle erfgoedelementen die ons uit deze woelige periode resten. Het gaat dus zowel om materieel als immaterieel erfgoed: monumenten, begraafplaatsen, verhalen, liederen, archeologische sporen enz. Het netwerk wil zijn aanpak van dit erfgoed dan ook als een integraal beleid omschrijven, waarbij elk specifiek erfgoedelement de nodige aandacht krijgt.

Een puntsgewijs overzicht van de beleidsopties en de geplande acties is onder bijlage B opgenomen in dit document.

3.3.1. Beleidsoptie 1: wetenschappelijk onderzoek

Het netwerk stelt zichzelf niet prioritair een wetenschappelijk oogmerk als doelstelling. Dit betekent echter niet dat binnen de werking geen aandacht besteed kan worden aan wetenschappelijke research. In de globale visie van het netwerk dient er beleidsvoorbereidend onderzoek te gebeuren, weliswaar met een wetenschappelijk fundament en dito kwaliteit.

Operationele doelstelling 1

De bestaande inventaris van het oorlogserfgoed moet worden aangevuld, geactualiseerd, ontsloten en geïmplementeerd als een feitelijk beleidsinstrument.

Actie 1

De bestaande inventaris wordt op punt gesteld en aangevuld worden met ondergronds erfgoed en landschappelijke elementen.

Om de bestaande inventaris als een basisdocument te laten erkennen, moet hij uitgebreid worden met de ondergrondse (niet-zichtbare) en landschappelijke elementen die ook wezenlijk onderdeel vormen van het oorlogserfgoed. Voor deze verdere uitwerking kan in eerste instantie opnieuw een samenwerking opgezet worden met het VIOE en het Agentschap RO Vlaanderen.

Het netwerk moet zich ook engageren om de sturing en de evaluatie van het proefproject “Integrale aanpak voor het Oorlogserfgoed – Zonnebeke” te ondersteunen. Dit initiatief, aangestuurd vanuit de Vlaamse Gemeenschap (minister Van Mechelen), kan een regionale uitstraling hebben. De ideale manier om deze methodiek en knowhow te communiceren naar de andere partners is precies via het netwerk. Een mogelijkheid hier is de werking en vorderingen binnen het proefproject van Zonnebeke te rapporteren binnen de stuurgroep van het netwerk.

Actie 2

De inventaris wordt ontsloten, zowel voor het bestuurlijke niveau als voor het bredere publiek.

De ontsluiting van de databank met het oorlogserfgoed zal gebeuren op het niveau van het VIOE. Het inventarisatieproject was immers een gezamenlijk initiatief van de Provincie en de Vlaamse Gemeenschap. Het is momenteel onduidelijk hoe de

zaak precies uitgewerkt zal worden; het wordt voor het netwerk dus een aandachtspunt dit op te volgen en een ontsluiting van de gegevens te bewerken.

Het VIOE beheert drie grote inventarisatieprojecten, in overeenstemming met de drie grote deelgebieden van het onroerende erfgoed: archeologie, monumenten en landschappen. Daarnaast wordt permanent gewerkt aan de opbouw en aanvulling van een aantal kleinere inventarissen: historische orgels, parken en tuinen, industrieel erfgoed en maritiem erfgoed enz. De archeologische inventarisatie neemt een aparte plaats in omdat het gaat om de niet-zichtbare sporen van menselijke aanwezigheid en activiteit. Om deze sporen maximaal te beschermen wordt op deze website enkel informatie gegeven over het inventarisatieproject (de CAI of Centrale Archeologische Inventaris) en worden de inventarisgegevens zelf afgeschermd. Het VIOE werkt op twee sporen verder aan de inventaris, namelijk enerzijds het beheer en de optimalisatie van het gebruik van de bestaande inventarisgegevens in de inventarisdatabank en anderzijds de inhoudelijke aanvulling ervan in het kader van herinventarisatie of aanvullende thematische inventarisatie.

Actie 3

De inventaris wordt als beleidsinstrument gevaloriseerd binnen het kader van ruimtelijke ordening en ruimtelijke planning.

De huidige (en later de uitgebreide) inventaris moet een wezenlijk beleidsinstrument worden. Voor deze toepassing ligt het voor de hand dat er samengewerkt wordt met het VIOE en het Agentschap RO Vlaanderen, die al ervaring hebben op dit gebied. Er dient ook nauw aangesloten te worden bij de werking van Archeo7 en bij uitbreiding bij CO7. Mogelijk kan als concrete uitwerking een soort proefproject opgestart worden, bij voorkeur in een gemeente of gebied waar al een zekere feeling met de materie bestaat. Zo zou binnen het grondgebied van CO7 een methodiek ontwikkeld kunnen worden met betrekking tot de ruimtelijke ordening, die dan later over de rest van de Westhoek kan worden uitgedragen. Als proefgemeenten lijken Ieper en Zonnebeke aangewezen.

Het netwerk kan zich ook engageren in de opdracht voor een integrale erfgoedaanpak in Zonnebeke. In de opdrachtfile wordt gewag gemaakt van een link tussen het erfgoedbeleid en dat van de ruimtelijke ordening. Het netwerk kan hier een ondersteunende en sturende rol in vervullen.

Het resultaat van de werking moet een soort van vademecum zijn met richtlijnen voor de gemeentelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen. Deze openen mogelijkheden om het oorlogserfgoed van vernieling te vrijwaren en nieuwe bouwprojecten kwaliteitsvol in het oorlogslandschap in te planten.

De relatie van de inventaris met de ruimtelijke planning is een kleine opstap naar een meer integrale en geografisch ruimere aanpak van het oorlogserfgoed. Het is een eerste zet in de richting van het dossier van de bescherming als werelderfgoed (Unesco).

Actie 4

Het netwerk onderzoekt de mogelijkheden tot inventariseren van immaterieel erfgoed uit de Eerste Wereldoorlog (oral history, beeldmateriaal enz.).

Een eerste aanknopingspunt voor deze actie is de inventarisatieopdracht "Integrale aanpak voor het Oorlogserfgoed – Zonnebeke". In het geheel van het oorlogserfgoed worden ook de immateriële erfgoedelementen meegenomen.

Daarnaast moeten de andere partners die al een documentatiecentrum of een archiefproject hebben, aangesproken worden tot samenwerking (Beeldbank CO7, Talbot House, documentatiecentrum IFFM). Een eenvormige inventarisatie zal de uitwisselbaarheid van informatie bevorderen en de ontsluiting ervan makkelijker maken.

Voor de mondelinge geschiedenis uit de streek kan samengewerkt worden met het project rond de verhaallijn van de Westhoek (PDPO). Ook in de Erfgoedcel van Ieper (vanaf 2009 Erfgoedcel van CO7) zijn er aanknopingspunten: zij organiseerden in het verleden al opleidingen voor de registratie van oral history. Het is een optie om de vier musea (en de daaraan verbonden documentatiecentra) in de streek samen een project te laten opzetten om vlakdekkend voor de Westhoek een registratie van de mondelinge tradities rond de Eerste Wereldoorlog uit te voeren.

Operationele doelstelling 2

Het netwerk stimuleert wetenschappelijk onderzoek en wetenschappelijke publicatie met betrekking tot het thema van de Eerste Wereldoorlog in de Westhoek. Daarvoor kan gebruik gemaakt worden van bestaande media, maar ook nieuwe mogelijkheden moeten afgetoetst worden.

Actie 5

Het netwerk brengt het geheel van het onderzoek, publicaties en tentoonstellingen in kaart om na te gaan waar de hiaten zich bevinden.

Een snelinventaris van de onderzoeksonderwerpen die in het verleden al aan bod kwamen via publicatie en tentoonstellingen zal duidelijkheid scheppen over de thema's en onderwerpen die tot nog toe minder aan bod kwamen. In overleg met het netwerk zal dan nagegaan worden hoe dit beter aangesneden en uitgewerkt kan worden.

Actie 6

Het netwerk stimuleert het onderzoek naar en publicaties over onderwerpen die tot nog toe onderbelicht bleven binnen de globale thematiek van de Eerste Wereldoorlog; dit gebeurt via begeleiding, overleg en subsidies.

Binnen de verschillende beleidsplannen van de vier musea in de Westhoek die de oorlogsthematiek aansnijden, is momenteel al overleg gebeurd naar verdeling en behandeling van deelaspecten. Zo zal IFFM zich toeleggen op zijn rol als instap-punt voor WO I-toerisme; het brengt het brede verhaal van de Eerste Wereldoorlog en het verhaal van de Ieperboog. Talbot House legt zich toe op het leven achter het front; de menselijke verhalen en het bouwkundige erfgoed. De IJzertoren focust op het Belgisch-Duitse front langs de IJzer, met herdenking en Vlaamse ontvoogding. Ten slotte gaat het Memorial Museum te Zonnebeke werken rond het militair-technische oorlogsverhaal, de cijfers, de tragiek, de reconstructie en het Passendale-verhaal.

Naast de vier musea zijn er nog tal van actoren die zich met onderzoek over de Eerste Wereldoorlog bezig houden. Het netwerk kan hierin een sturende rol vervullen en trachten projecten te initialiseren over onderbelichte thema's. Deze sturing kan geconcipteerd worden door bepaalde vernieuwende onderzoeken in aanmerking te laten komen voor subsidies vanuit het netwerk.

Een mogelijk onderwerp dat hierin aan bod kan komen is de bredere mondiale context van de aanloop en de nasleep van de Eerste Wereldoorlog. Ook de impact op de lokale bevolking en de streek kunnen hierbij aan bod komen. Er zijn dan mogelijkheden om deze onderzoeksresultaten daarna te concretiseren binnen de duiding die op de individuele sites wordt voorzien.

Deze publicatie kan enerzijds gebeuren via de bestaande kanalen van de partners en via het provinciale fonds voor wetenschappelijke publicaties. Anderzijds wordt nagegaan of nieuwe mogelijkheden ontwikkeld kunnen worden.

Er kan getracht worden om korte publicaties online te ontsluiten en te verspreiden in de vorm van PDF-files die via een weblog of de bestaande website www.wo1.be worden aangeboden.

Er kan nagegaan worden of het wenselijk/nuttig is om vanuit het netwerk een jaarlijkse publicatie op te stellen (met eigen kwaliteitsgarantie en huisstijl). Hierin kan enerzijds de stand van zaken van de werking van het netwerk neerslag vinden, maar ook onderzoek dat door de partners is uitgevoerd (archeologisch onderzoek, archiefwerking enz.).

Operationele doelstelling 3

Het netwerk stelt zich blijvend tot opdracht om de kennis en informatie over de thematiek van de Eerste Wereldoorlog te blijven verzamelen en ontsluiten voor het grotere publiek.

Actie 7

De samenwerkingsovereenkomst met vzw Westhoek, met het onderhoud en de actualisatie van de website www.wo1.be, wordt voortgezet.

De samenwerking die er momenteel bestaat tussen de Provincie en de vzw Westhoek dient bestendig te worden. De website is een uitstekend medium om communicatie en promotie vanuit het netwerk te voeren. De bezoekersaantallen en het succes van de website zijn hier parameters voor.

De website moet, waar mogelijk, nog meer in de promotionele en ontsluitende werking van het netwerk betrokken worden (zie andere actiepunten in beleidsplan).

Actie 8

Het netwerk stimuleert en voorziet in een overkoepelende ontsluiting voor de informatiedatabanken die in de afzonderlijke documentatiecentra worden bijgehouden.

De verschillende centra waar momenteel aan archiefwerking en documentatiecollectie wordt gedaan, bestaan momenteel deels naast elkaar. Dit houdt het gevaar in dat er verschillende parallelle sporen ontstaan, waarbij dezelfde informatie op

verschillende plaatsen op verschillende basis wordt bewaard. Voor geïnteresseerden en onderzoekers die van deze mogelijkheden gebruik willen maken, kan dit uiteindelijk een onoverzichtelijk gegeven worden. Om deze zaken te stroomlijnen en onderling af te stemmen, kan het netwerk zich als overlegplatform aandienen. Verder kan er vanuit het netwerk gezocht worden of de individuele databanken gekoppeld en gezamenlijk ontsloten kunnen worden, met respect voor de respectieve inbreng van de partners.

Het netwerk wil ook een onthaal- of bevragsingspunt creëren voor mensen die meer willen te weten komen over het thema van de Eerste Wereldoorlog. Concreet zou dit kunnen via een digitaal onthaalpunt op de website, waar vragen kunnen worden gesteld. Die worden dan vanuit het netwerk behandeld en doorgestuurd naar de best geplaatste expertisegroep om hierop een antwoord te geven. Vanuit het secretariaat van het netwerk kan voor specifieke deelaspecten doorverwezen worden naar de expertise zoals die bij de partners aanwezig is. Zo kan bv. een puur militair-technische aangelegenheid naar het MMP1917 doorverwezen worden.

Operationele doelstelling 4

De onderlinge afstemming en de begeleiding van de verschillende partners binnen het netwerk wordt voortgezet. Daarbij streeft het netwerk naar een complementariteit vanuit de individuele diversiteit van de partners.

Actie 9

Het constructieve afstemmingsoverleg/planningsoverleg tussen de vier grote musea binnen het netwerk wordt behouden en verder uitgebreid.

Het overleg dat gestart werd vanuit de noodzaak om de beleidsplannen van de verschillende musea op elkaar af te stemmen, dient voortgezet te worden. Dit kan door structureel een halfjaarlijks overleg te voorzien tussen de vier betrokken musea, in het bijzin van de museumconsulent van de Provincie. Hierdoor kan de lokale eigenheid van elk museum een individueel stuk van het grotere beeld van het netwerk vormen. Dit biedt elk museum ook de mogelijkheid zich toe te leggen op een verdere ontwikkeling van hun eigen specifieke deelaspect. Bij benadering kan dit overleg ook toegepast worden op de niet-museale partners.

3.3.2. Beleidsoptie 2: zorg voor het erfgoed

Het oorlogserfgoed van Wereldoorlog I in de Westhoek is als het ware de grondstof waarmee het netwerk actief is. Zonder de oorlogsrelicten is het uitdenken van een gefundeerde werking en herdenking van de Eerste Wereldoorlog lang niet zo voor de hand liggend. In dat opzicht moet er omzichtig omgesprongen worden met dit patrimonium. Duurzame zorg en dito ontsluiting zijn dus kernbegrippen voor een verantwoorde werking in de Westhoek.

Er dient nog heel wat nagedacht te worden over het behoud, onderhoud, beheer en restauratie van het oorlogserfgoed. Een duurzame, geïntegreerde aanpak is nodig, waarbij niet alleen binnen de grenzen van de beleidsdomeinen overlegd wordt, maar ook over de grenzen van de beleidsdomeinen heen gewerkt wordt. Een totaalaanpak van het oorlogserfgoed is een zaak van cultuur, toerisme, milieu, mobiliteit, ruimtelijke ordening, landbouw enz. De betrokken partijen bij deze aanpak kunnen heel uiteenlopend zijn: de UNESCO, het Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed, het provinciale netwerk “Oorlog en Vrede in de Westhoek”, Westtoer, de Regionale Landschappen, de Vlaamse Landmaatschappij, musea, gemeentelijke toeristische en cultuurdiensten, provinciale en gemeentelijke diensten voor ruimtelijke ordening, heemkundige kringen, particuliere personen en ondernemingen enz.

Het erfgoed uit de Eerste Wereldoorlog is meer dan enkel de relicten uit het vier jaar durende conflict. Na de oorlog werd de streek met een eigen visie en eigentijdse architectuur heropgebouwd. Dit wederopbouwerfgoed is evenzeer aan de thematiek van de oorlog verbonden. Bovendien wordt het evenzeer bedreigd door nieuwe bouwprojecten en vernieuwing van woonkeren. Het is aangewezen dat ook dit aspect van het erfgoed meegenomen wordt in de globale aanpak van het zorgbeleid.

Operationele doelstelling 5

Het netwerk blijft ijveren en meewerken aan het dossier om de relictten uit de Eerste Wereldoorlog als werelderfgoed te laten beschermen.

Actie 10

Het netwerk blijft een ondersteunende en assisterende rol spelen voor de beleidsniveaus die de bescherming kunnen verwezenlijken.

Het beschermingsdossier volgt een lange weg via procedures. Het netwerk kan een duidelijke stem laten horen via de adviserende rol die de dienst Cultuur van de Provincie in deze zaken speelt.

Het ontwikkelen van tussentijdse opstapjes naar een beschermingsdossier komt de zaak ook ten goede; een reële relatie tussen het erfgoed en de ruimtelijke planning op lokaal niveau kan hier als een eerste intentieverklaring beschouwd worden.

Het uitgangspunt voor het opzetten van het inventarisatieproject is de erkenning van het oorlogserfgoed in de Westhoek als Werelderfgoed. Sinds 2002 is de “Westhoek. Relicten van de Eerste Wereldoorlog” opgenomen in de indicatieve lijst van het cultureel en natuurlijke Werelderfgoed (Unesco). Een opname van het oorlogserfgoed op de lijst van de Unesco zou een belangrijke internationale erkenning betekenen, een duidelijk signaal om te streven naar het behoud van deze relictten. Een dossier voor de erkenning als Werelderfgoed indienen is echter pas mogelijk indien alle beschermingsmogelijkheden op landelijk niveau voldoende gerealiseerd zijn. Bovendien moeten relictten omgeven zijn door een bufferzone, een voorwaarde die niet steeds gemakkelijk te realiseren valt.

Het wordt meer en meer duidelijk dat een eenduidige oplossing voor het behoud en de bescherming van het oorlogserfgoed niet voor de hand ligt. Onder meer door het grote aantal relictten en de bepalende contextuele en landschappelijke benadering moet ernaar gestreefd worden om een voor het oorlogserfgoed adequate oplossing te zoeken. Het antwoord zal liggen in een gedifferentieerde aanpak van verschillende mogelijkheden op meerdere beleidsniveaus.

Operationele doelstelling 6

Een onderbouwd beleid op het gebied van beheer en ontsluiting is noodzakelijk om de laatste materiële getuigen (landschap en monumenten) uit de Eerste Wereldoorlog te bewaren voor de toekomstige generaties.

Actie 11

Het netwerk zorgt voor een selectie van exemplarische sites en monumenten om die kwalitatief te gaan inrichten en ontsluiten.

Uit het totale aanbod van sites, monumenten, gedenktekens, begraafplaatsen enz. moet het netwerk een verantwoorde selectie maken naar welke sites er geschikt zijn om ontsloten te worden. In eerste instantie zal hiervoor teruggekoppeld moeten worden naar de evaluatie van het netwerk die gebeurde op basis van de inventaris. Daar werden voorstellen geformuleerd over welke soort sites meer of minder ontsloten zouden kunnen worden.

Daarnaast zal het netwerk moeten bepalen welke items er voor ontsluiting/inrichting in aanmerking komen en hoe dit het best gebeurt. Een kernbegrip dat hierbij gehanteerd moet worden is “duurzaamheid”.

In die optiek kan ook de samenwerking geplaatst worden met de opleiding “Landschapsontwikkeling” aan de Hogeschool Gent. In het kader van de dienstverleningsopdracht Landschapsplannen maken studenten analyses van sites en stellen ze een ontwerp van ontsluiting op.

Actie 12

Het netwerk impliceert het belang van de omgeving en de draagkracht van het omringende landschap in de inrichtingsinitiatieven.

Net omdat het na 100 jaar enkel nog het landschap en de daarin bewaarde relictten zijn die als materiële getuigen resten van de eerste wereldbrand, moet elke vorm van inrichting deze beide gaan combineren. Elk monument staat op een bepaalde locatie, precies omdat het een band heeft met de omgeving. Bovendien zijn op andere plaatsen enkel nog de landschapspelijke elementen getuige van wat er een eeuw geleden gebeurde. Inrichtingsinitiatieven moeten vertrekken vanuit deze gedachtegang. Het netwerk volgt de inrichtingsdossiers op en houdt deze criteria in het oog.

Niet elke site kan een blijvende toeristische belangstelling dragen. Sommige relictten en begraafplaatsen lijden door hun symbolische waarde nu al aan toeristische overdruk (Tyne Cot, Langemark e.a.) In het verleden werd gepoogd deze overdruk

te stroomlijnen en te organiseren om de impact op de site zelf minder drastisch te maken. Onthaalinfrastructuur bood hier een mogelijkheid. Toch wordt de overdruk hier niet mee weggehaald; in een aantal gevallen zal die ook nooit gekeerd kunnen worden. Toch kan er getracht worden om door andere sites te ontsluiten de bezoekersdruk wat meer te spreiden over de Westhoek. Hier zal samenwerking met Westtoer en de individuele partners binnen het netwerk aangewezen zijn.

Actie 13

Het netwerk onderzoekt de mogelijkheden tot herbestemming van oorlogsrelicten, om ze aldus te ontsluiten en te herwaarderen.

Relicten kunnen ook gevaloriseerd worden door ze een andere functie te geven. Zo zijn er in de Westhoek diverse betonnen bunkers of schuilplaatsen die nu omgetoverd worden tot schuilplaatsen voor vleermuizen. Deze 'herbestemming' impliceert enkele minimale aanpassingen, zoals bv. het afsluiten van de openingen of het zorgen voor voldoende vochtigheid binnenin. Doordat deze relicten een nieuwe functie krijgen en dus opnieuw nuttig worden, lijkt hun bestaan voor de toekomst meer verzekerd. In die zin poogt de IJzertoren om de Pax-poort voor het publiek open te stellen als een educatieve ruimte rond vredeseducatie.

In ieder geval hebben heel wat bunkers of schuilplaatsen na de oorlog een nieuwe functie gekregen, in de eerste jaren als noodwoning, maar ook als opslagplaats, als schuilplaats voor dieren of zelfs als wijnkelder.

Actie 14

Het netwerk wil bij de relicten en sites die ontsloten worden een kwalitatieve duiding aanbrengen die de sites en relicten plaatsen binnen het grotere verhaal van de Eerste Wereldoorlog in de Westhoek.

De aanwezige sites in het landschap moeten maximaal naar elkaar doorverwijzen en aan elkaar gekoppeld worden, zodat de eenheid van het gebied maximaal gecommuniceerd kan worden aan de bezoekers. Uit het in 2006 uitgevoerde onderzoek met betrekking tot "Oorlog en Vrede in de Westhoek" bleek immers dat de toeristen het huidige frontgebied helemaal niet als een eenheid percipiëren, maar veeleer als een versnipperd geheel van losstaande monumenten, sites en begraafplaatsen. In het gebied van de Somme (Wereldoorlog I) en in Normandië (Wereldoorlog II) in Frankrijk echter slaagt men er wél in om het daar aanwezige front als een samenhangend geheel te duiden voor de bezoekers. Er is in de Westhoek ook vraag

naar meer duiding op de sites en in het landschap, zoals die in het Sommegebied bestaat.

De kwaliteit van de duiding over de sites zelf moet binnen het netwerk op een standaardniveau gebracht worden. Daarbij moet meer aandacht besteed worden aan het landschap en aan informatie bij de sites in de vorm van bespiegelingen van voor en na het conflict.

Operationele doelstelling 7

Er wordt een actief beleid uitgetekend wat de consolidatie en de restauratie betreft van kenmerkend erfgoed uit de periode van de Eerste Wereldoorlog.

Actie 15

Het netwerk onderzoekt hoe er een beleid uitgewerkt kan worden met betrekking tot consolidatie en restauratie van relictten uit de Eerste Wereldoorlog.

Voor een deel van de relictten is enkel het voortbestaan belangrijk, een deel vergt regelmatig onderhoud en een deel een grondige restauratiebeurt.

Betonnen bunkers en schuilplaatsen kunnen in de meeste gevallen gewoon ongemoeid gelaten worden. Ze kunnen doorgaans de tand des tijds verder doorstaan, zolang er geen sloophamers of kranen aan te pas komen.

Andere relictten, zoals begraafplaatsen of gedenktekens, vergen dan weer een regelmatige onderhoudsbeurt. Voor de militaire begraafplaatsen wordt dit onderhoud normaliter waargenomen door specifieke instanties of wordt het onderhoud uitbesteed aan private maatschappijen. Zorgwekkender lijkt de toestand van graven van militairen op burgerlijke begraafplaatsen. Voor enkele gedenktekens (bv. de demarcatiepaaltjes) zijn de verantwoordelijken niet duidelijk, met pijnlijke toestanden als gevolg.

Sommige relictten vragen om een grondige restauratiebeurt. Om de restauratie van grootschalige gedenktekens te bekostigen, zullen verschillende instanties de handen ineen moeten slaan om voldoende geld bijeen te krijgen. Een recente, geslaagde restauratie is die van 'Den Engel' op de Kemmelberg, waarbij geld werd bijeengebracht door de Provincie West-Vlaanderen en de Franse overheid.

Bij een bescherming van een relict volgens het Decreet van 1976 kan restauratie als doelstelling meegenomen worden, zeker indien dit gekoppeld wordt aan een eventuele ontsluiting in de toekomst.

Maar ook de andere sporen van de oorlog vragen om de nodige aandacht. De weinige sporen van de wederopbouw vragen om een continu waakzaam oog. Heel delicaat zijn de grafische restanten, zoals tekeningen, teksten en opschriften, die langzaam aan dreigen te vervagen.

Eveneens aan de hand van de resultaten van het inventarisatieproject WO I-relicten in de Westhoek werden richtlijnen opgesteld met betrekking tot kwetsbaar erfgoed. Er dient te worden nagegaan welk erfgoed prioritair moet worden geconsolideerd (of eventueel gerestaureerd) en wat de financiële mogelijkheden hiervoor zijn.

Er kan bij voorkeur worden gewerkt rond bepaalde thema's, waaronder bijvoorbeeld wederopbouw, het oorlogslandschap, het Belgische front enz. Relikten bij private eigenaars vereisen specifieke acties.

Operationele doelstelling 8

Voor de komende legislatuur staat de uitbouw van gezamenlijke erfgoeddepots op de prioriteitenlijst van de provinciale dienst Cultuur. Binnen de waaier cultuur kan ook het oorlogserfgoed als item meegenomen worden.

Actie 16

Het netwerk voert een actief beleid om de belangrijke collecties oorlogserfgoed binnen de regio te bewaren door middel van aankoop.

Het is van groot belang om ernaar te streven grote en belangrijke collecties oorlogserfgoed in deze regio te behouden en als gezamenlijke collecties te bewaren. Hierbij wordt voornamelijk gedacht aan private collecties die vroeg of laat op de markt zullen worden aangeboden. Enkel een gemeenschappelijke inzet van middelen zal het mogelijk maken deze collecties in de Westhoek te houden. Er moet worden gestreefd naar het creëren van een gemeenschappelijk aankoopfonds met een bijbehorend collectief erfgoeddepot voor WO I in de Westhoek.

Actie 17

Het netwerk volgt de ontwikkelingen op het gebied van erfgoeddepot binnen de Provincie op en probeert hier ook aandacht te verkrijgen voor het patrimonium uit de Eerste Wereldoorlog.

De omgang met het erfgoed vindt ook een terugslag in de nieuwe trend van erfgoeddepots. Voor de komende legislatuur staat de uitbouw van gezamenlijke erfgoeddepots op de prioriteitenlijst van de provinciale dienst Cultuur. Binnen de waaier cultuur kan ook het oorlogserfgoed als item meegenomen worden, al dient erbij vermeld te worden dat de verschillende musea op vandaag de rol van depot al naar behoren vervullen. Misschien kan er gedacht worden om toekomstige inspanningen niet zozeer in depotwerking te stuwen, maar veeleer te werken aan een gemeenschappelijke collectieregistratie. De bundeling van de registraties zal een waardevol beeld scheppen van de zaken die her en der verspreid in de provincie aanwezig zijn. Bovendien zal een afstemming van verschillende documentaire collecties zoals bibliotheken en dergelijke de samenhang en het onderzoek binnen de thematiek ten goede komen.

3.3.3. Beleidsoptie 3: cultuurtoeristische valorisatie

De cultuurtoeristische valorisatie die binnen de eerste periode van het project werd opgesteld, dient verder uitgewerkt te worden. Daarbij dient de nodige aandacht besteed te worden aan de culturele en streekgebonden benadering van de thematiek.

Operationele doelstelling 9

De cultuurtoeristische valorisatie van het netwerk moet bijgestuurd en verder uitgebouwd worden.

Actie 18

Het netwerk vervolledigt het aanbod binnen het bezoekersnetwerk, waarbij vooral ingezet wordt op het invullen van de geografische en inhoudelijke lacunes binnen het bestaande aanbod.

De analyse van het netwerk uitgevoerd aan de hand van de inventaris bracht een aantal interessante werkpunten onder de aandacht. Er bestaan binnen het netwerk een aantal hiaten wat geografische spreiding en inhoudelijke thema's betreft.

Geografisch gezien valt de Westhoek uiteen in twee deelgebieden; een noordelijke zone tussen Nieuwpoort en Steenstraete, en een zuidelijke zone van Steenstraete tot Mesen. Beide zijn onderscheiden van elkaar door een eigen oorlogsverhaal en een eigen bezoekerspubliek. De algemene geografische spreiding van het netwerk telt 39 sites. Het noordelijke deel van de Westhoek kent in het huidige netwerk 15 sites, terwijl dit er 23 zijn voor de zuidelijke helft van de streek. Deze onevenwichtige situatie kan gecounterd worden door het installeren van een aantal extra relict- en ankerpunten in de noordelijke Westhoek.

Inhoudelijk zijn er binnen het netwerk een aantal lacunes die ook ingevuld dienen te worden: Verhaal achter het front – Medische verhaal (Poperinge), Belgisch Front (Diksmuide – Houthulst), het Duitse verhaal enz.

Actie 19

Er wordt een analyse gemaakt van de gelaagde structuur van het bezoekersnetwerk, eventueel gekoppeld aan een herschikking en een bevestiging.

Het originele idee van een gelaagd netwerk van sites en relictten in het landschap moet bij de aanvang van de nieuwe beleidsperiode herbekeken worden. De bestaande structuur heeft voor- en nadelen. Zo is er op het hoogste niveau slechts één centraal instappunt (met name IFFM in Ieper). Daarnaast lijkt het aanbod dat zich op het niveau van de onthaalpunten situeert zeer divers en ongelijk qua invulling en draagkracht. Het is aangewezen elk van de niveaus door te lichten. Hiervoor moet vertrokken worden van de beschrijving van het netwerk zoals het in het kader van de inventaris is opgemaakt. De omschrijving van elk van de echelons dient herzien en opnieuw gedefinieerd te worden. Daarna worden alle spelers ingedeeld op het voor hen passende niveau. Als dit eenmaal gebeurd is, moeten de zaken ook zo gerespecteerd worden door de partners van het netwerk.

Operationele doelstelling 10

Het verhaal van de Eerste Wereldoorlog dient geprofileerd te worden als een streekverhaal, naast de andere verhaallijnen die in de streek voorhanden zijn. Dit beoogt meteen ook dat het oorlogsthema meer voor en door de streek vertaald moet worden, meer sociocultureel dan toeristisch.

Actie 20

Het netwerk streeft naar een betere integratie van het thema Oorlog en Vrede binnen de verhaallijn van de regio.

De Westhoek kent een turbulente geschiedenis, al eeuwen lang. De strijd met het water, het ontstaan van nederzettingen, de bouw van schansen en forten, kanalisering en bedijking, inpoldering enz. Elk item uit dit streekverleden staat voor een boeiend verhaal dat voor de bewoners nog steeds wezenlijk afleesbaar is in het landschap en het erfgoed. Het verhaal van de Eerste Wereldoorlog is hier slechts een onderdeel van, al is het wel het meest dominant aanwezig in de ruimte en het landschap. Het komt er op aan een evenwicht te vinden tussen al deze verhaallijnen en er een wederzijds integratie van te maken. Dit zal meer interesse opwekken voor de minder bekende streekverhalen. Bovendien biedt dit perspectieven voor cultuurtoeristische initiatieven na 2018, wanneer de piek in het oorlogstoerisme achter de rug zal zijn.

Actie 21

Het netwerk zet meer in op de belangen van de streekelijke bevolking; er worden meer socioculturele initiatieven gesteund en ontwikkeld voor en door de eigen streek.

De oorlog zelf mag dan wel toevallig van buitenaf in de streek terechtgekomen zijn, het verhaal van de oorlog is er een van deze streek. Met het oog op 2014 moeten we dit bewustzijn activeren en uitbouwen. De streekbewoners zelf hebben een eigen pakket van vragen en eisen wat de herdenkingen betreft. Ze willen er zelf ook in betrokken worden en zelf ook een kwalitatief aanbod van initiatieven en evenementen krijgen.

Veel lokale verenigingen en heemkundige kringen spelen zelf met het idee om een stukje van het grote verhaal in de kijker te zetten en toe te lichten. Hier ligt een wezenlijke rol voor het netwerk om deze waaier van mogelijkheden vanuit de eigen streekbevolking te coördineren en af te stemmen. De initiatieven voor de eigen streek zullen uit zichzelf een meer socioculturele inslag hebben: concerten, vertelavonden, toneelwandelingen enz.

Actie 22

Het netwerk Oorlog en Vrede in de Westhoek moet duurzaam verankerd worden in de werking van de Provincie; hierdoor kan een er meer duurzame coördinatie gevoerd worden ten aanzien van de partners

Door de coördinatie en het secretariaat van het netwerk duurzaam te verankeren in de provinciale werkingsstructuur, kan het netwerk zich als een duurzaam klankbord voor de streek gaan profileren. Dit opent de mogelijkheid om over langere termijn en met meer perspectief de garanties uit te bouwen voor leefbaarheid in de streek en kwaliteit naar herinneringstoerisme toe. Bovendien schept dit voor de partners een blijvend houvast waarop ze terug kunnen vallen voor ondersteuning en afstemming. Het netwerk kan zich zo opstellen als reële maatstaf en coördinatie voor de werking rond “Oorlog en Vrede”.

Actie 23

Het subsidiereglement Oorlog en Vrede in de Westhoek wordt herschreven in die zin dat samenwerkingsverbanden tussen partners meer kans maken op financiële steun.

Tot nog toe lieten de partners uit het netwerk de eigen belangen primeren boven de gemeenschappelijke belangen van de streek. Dit bleek duidelijk uit de bevraging die gebeurde tijdens de denkdag op de Viconiahoeve. Om hier een mentaliteitsverandering op gang te brengen, gaat het netwerk het subsidiereglement Oorlog en Vrede in de Westhoek herschikken. Dit past in de algemene herziening van de subsidiereglementen die binnen de dienst Cultuur van de Provincie gepland is in de loop van 2008. In deze herziening wordt meteen ook de link tussen het subsidiekanaal en het kwaliteitscharter (en label) doorgevoerd.

3.3.4. Beleidsoptie 4: leren uit de oorlog

Meer dan in de vorige beleidsperiode wordt nu ingezet op het aspect “Leren uit oorlog”. Het verhaal van de oorlog moet omgebogen worden naar een verantwoorde herinnering en een duidelijke vredesboodschap die in de initiatieven van het netwerk vertaald worden.

Operationele doelstelling 11

Het netwerk voorziet in garanties dat de initiatieven die door “Oorlog en Vrede in de Westhoek” worden gedragen, kwalitatief hoogstaand zijn. Bovendien vertolken de initiatieven een vredesboodschap die door het netwerk geformuleerd en uitgedragen wordt.

Actie 24

Het netwerk voorziet in een lijst met criteria die een kwalitatieve werking rond de oorlogsthematiek garanderen; inherent hier aan verbonden is de vredesboodschap die ook in de missie van het netwerk staat verwoord.

Deze criteria worden uitgewerkt in nauw overleg met de partners van het netwerk en deskundigen uit het werkveld. Het gaat hier om criteria voor educatieve werking, duiding, verantwoord herinneren enz. Deze voorwaarden en de vredesboodschap worden gekoppeld aan de intentieverklaring die alle partners van het netwerk onderschrijven.

De criteria worden opgesteld in nauw overleg met de toeristische sector; het is de bedoeling een eenduidig beleid te voeren op zowel cultureel als toeristisch vlak.

Actie 25

Het netwerk tekent een kader uit voor de invulling van vredeseducatie en educatieve werking rond het thema van de Eerste Wereldoorlog; daarbij wordt overleg en ondersteuning voor en door de partners voorzien.

Het netwerk werkt de visie die in 2007 door de stuurgroep werd vastgelegd rond vredeseducatie verder uit in werkbare principes en begrippen. Daarnaast wordt een screening gemaakt van het volledige educatieve aanbod dat bij alle partners aanwezig is. Elk van de pakketten wordt dan afgewogen ten opzichte van het uitgezette kader. Uit deze analyse zal blijken

of er al dan niet bijsturing nodig is. Het biedt het netwerk en alle partners ook de mogelijkheid zich te distantiëren van initiatieven die niet stroken met de principes van vredeseducatie zoals ze door “Oorlog en Vrede in de Westhoek” worden gedragen.

Het netwerk stelt zich ook op als overlegplatform en aanspreekpunt voor educatieve invulling van het oorlogsthema. De expertise op educatief vlak die bij bepaalde partners aanwezig is, kan op die manier overgedragen en uitgebreid worden over het volledige netwerk. Dit komt uiteindelijk de volledige streek ten goede. Voor het netwerk is hier een bemiddelde en sturende rol weggelegd.

Actie 26

Het netwerk voorziet in richtlijnen en criteria voor het oprichten van nieuwe monumenten.

In de aanloop naar de herdenkingen 2014-2018 zullen de vragen met betrekking tot de oprichting van nieuwe monumenten ongetwijfeld toenemen. Het netwerk heeft al een aantal criteria vooropgesteld om adequaat op die vraag te antwoorden. Zo kunnen nieuwe gedenktekens enkel als ze een groep mensen vertegenwoordigen (niet langer individuele monumenten). Bovendien kan het enkel als het om een monument gaat dat op een historisch relevante plaats wordt aangebracht. Bovendien moet de inplanting gebeuren zodanig dat de omgeving en het landschap er niet door belast worden. Om deze criteria armslag te geven kan het netwerk ervoor ijveren om ze te laten opnemen in de bepalingen van de diensten voor ruimtelijke ordening bij de lokale overheden die zich onder het netwerk scharen.

3.3.5. Beleidsoptie 5: bekendmaking en communicatie

De bekendmaking van het netwerk binnen de regio en bij uitbreiding op nationaal en internationaal vlak vereist een structurele aanpak van de communicatie en de visibiliteit van het project.

Operationele doelstelling 12

“Oorlog en Vrede in de Westhoek” profileert zich als het kanaal voor promotie en communicatie voor de initiatieven die door de partners worden opgezet. Doelgroepgericht wordt zo getracht het draagvlak van het project uit te breiden.

Actie 27

Het netwerk versterkt de eenvormigheid van communicatie en promotie.

Het onderzoek ‘Oorlog en Vrede in de Westhoek 2006’ van Westtoer toonde aan dat de bezoeker over het algemeen tevreden is over de aangeleverde informatiebronnen, de evenementenkalender, de pocket “Den Grooten Oorlog in de Westhoek” enz. Toch kan er nog gesleuteld en bijgestuurd worden aan deze initiatieven. Ook de ontsluiting en de promotie die via de website gebeurt, kan nog verder uitgebouwd en bijgestuurd worden. Het netwerk wil het communicatiekanaal worden voor de initiatieven rond de oorlogsthematiek. Daarbij moet aangepaste en specifieke communicatie gebeuren om doelgroepgericht te werken. Groepen zoals de streekbevolking, Franse en Duitse bezoekers, kusttoeristen enz. zijn in de bestaande communicatielijnen niet genoeg aan bod gekomen. Bovendien wordt via gerichte communicatie ook invulling gegeven aan het sociale aspect van duurzaam beleid; zo kan dit erfgoed bekendgemaakt en ontsloten worden voor minder bereikbare groepen uit de lokale samenleving.

De communicatielijn en de promotie van het netwerk wordt eveneens ingebed in de intentieverklaring die aan de missie wordt verbonden. Hieraan wordt ook de vereiste gekoppeld dat omgekeerd ook de lokale partners op hun beurt het netwerk en de andere partners in hun communicatie opnemen.

Actie 28

Het logo van het netwerk moet geëvalueerd worden op zichtbaarheid en herkenbaarheid. Indien nodig dient het daarna bijgestuurd te worden.

Het logo van het netwerk is niet opvallend genoeg; het is geen echte eyecatcher. Een nieuw logo, meer in het oog springend, zou de visuele herkenbaarheid van het netwerk ten goede komen. Het zou de draagkracht van de duiding en de communicatie ook enigszins vergroten.

3.3.6. Beleidsoptie 6: herdenkingen 2014-2018

Met de herdenkingen voor de periode 2014-2018 die eraan komen moet het netwerk zich gaan bezinnen en oriënteren. Er moet een duidelijke positie gekozen worden op de vooravond van deze drukke periode. Er zal vanuit een grote waaier van beleidsdomeinen aandacht besteed worden aan de 100-jarige herdenking van de Eerste Wereldoorlog. Het netwerk moet er zich hier duidelijk in engageren in overleg met de andere sturende organen.

Operationele doelstelling 13:

In de aanloop naar 2014-2018 positioneert het netwerk zich als coördinerend overlegorgaan dat een bepaalde kwalitatieve norm nastreeft en de oorlogsthematiek bindt aan de vredesboodschap.

Actie 29

Het netwerk werkt een eigen positie en houding uit met het oog op de herdenkingen 2014-2018.

Hiervoor is structureel overleg met andere instanties in de maak. Uit afstemming van beleidsplanningen en visies kan het netwerk zich een eigen positie verwerven tussen de andere spelers die zich opmaken voor de 100-jarige herdenkingen.

In dit structureel overleg kunnen plannen gemaakt worden voor complementaire of gezamenlijke initiatieven, die in de jaarplanningen van het netwerk verder uitgewerkt kunnen worden. Het eigen programma dat het netwerk ontwikkelt voor 2014 omvat een aantal kernpunten zoals landschapszorg, communicatie, duiding en bebording, culturele evenementen. Waar mogelijk lift het netwerk met deze deelaspecten mee in grotere koepelprojecten met lokale en internationale partners.

Financieel kan hierbij een beroep gedaan worden op Europese (Interreg IV) en Vlaamse kanalen (kabinetten Ruimtelijke Ordening, Cultuur of Toerisme).

BIJLAGE

2008 -2013

Beleids optie 1: wetenschappelijk onderzoek

Het netwerk stelt zichzelf niet prioritair geen wetenschappelijk oogmerk als doelstelling. Dit betekent echter niet dat binnen de werking geen aandacht kan besteed worden aan wetenschappelijke research. In de globale visie van het netwerk dient er beleidsvoorbereidend onderzoek te gebeuren, weliswaar met een wetenschappelijk fundament en dito kwaliteit.

Operationele doelstelling 1

De bestaande inventaris van het oorlogserfgoed moet worden aangevuld, geactualiseerd, ontsloten en geïmplementeerd als een feitelijk beleidsinstrument.

Actie 1

De bestaande inventaris wordt op punt gesteld en aangevuld worden met ondergronds erfgoed en landschappelijke elementen.

Actie 2

De inventaris wordt ontsloten, zowel voor het bestuurlijke niveau als voor het bredere publiek.

Actie 3

De inventaris wordt als beleidsinstrument gevaloriseerd binnen het kader van ruimtelijke ordening en ruimtelijke planning.

Actie 4

Het netwerk onderzoekt de mogelijkheden tot inventariseren van immaterieel erfgoed uit de Eerste Wereldoorlog (oral history, beeldmateriaal enz.).

Operationele doelstelling 2

Het netwerk stimuleert wetenschappelijk onderzoek en wetenschappelijke publicatie met betrekking tot het thema van de Eerste Wereldoorlog in de Westhoek. Daarvoor kan gebruik gemaakt worden van bestaande media, maar ook nieuwe mogelijkheden moeten afgetoetst worden.

Actie 5

Het netwerk brengt het geheel van het onderzoek, publicaties en tentoonstellingen in kaart om na te gaan waar de hiaten zich bevinden.

Actie 6

Het netwerk stimuleert het onderzoek naar en publicaties over onderwerpen die tot nog toe onderbelicht bleven binnen de globale thematiek van de Eerste Wereldoorlog; dit gebeurt via begeleiding, overleg en subsidies.

Operationele doelstelling 3

Het netwerk stelt zich blijvend tot opdracht om de kennis en informatie over de thematiek van de Eerste Wereldoorlog te blijven verzamelen en ontsluiten voor het grotere publiek.

Actie 7

De samenwerkingsovereenkomst met vzw Westhoek, met het onderhoud en de actualisatie van de website www.wo1.be, wordt voortgezet.

Actie 8

Het netwerk stimuleert en voorziet in een overkoepelende ontsluiting voor de informatiedatabanken die in de afzonderlijke documentatiecentra worden bijgehouden.

Operationele doelstelling 4

De onderlinge afstemming en de begeleiding van de verschillende partners binnen het netwerk wordt voortgezet. Daarbij streeft het netwerk naar een complementariteit vanuit de individuele diversiteit van de partners.

Actie 9

Het constructieve afstemmingsoverleg/planningsoverleg tussen de vier grote musea binnen het netwerk wordt behouden en verder uitgebreid.

Beleidsoptie 2: zorg voor het erfgoed

Het oorlogserfgoed van Wereldoorlog I in de Westhoek is als het ware de grondstof waarmee het netwerk actief is. Zonder de oorlogsrelicten is het uitdenken van een gefundeerde werking en herdenking rond de Eerste Wereldoorlog lang niet zo voor de hand liggend. In dat opzicht moet er omzichtig omgesprongen worden met dit patrimonium. Duurzame zorg en dito ontsluiting zijn dus kernbegrippen voor een verantwoorde werking in de Westhoek.

Er dient nog heel wat nagedacht te worden betreffende het behoud, onderhoud, beheer en restauratie van het oorlogserfgoed. Een duurzame, geïntegreerde aanpak is nodig, waarbij niet alleen binnen de grenzen van de beleidsdomeinen overlegd worden, maar ook over de grenzen van de beleidsdomeinen heen gewerkt wordt. Een totaalaanpak van het oorlogserfgoed is een zaak van cultuur, toerisme, milieu, mobiliteit, ruimtelijke ordening, landbouw... De betrokken partijen bij deze aanpak kunnen heel uiteenlopend zijn: de UNESCO, het Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed, het provinciale netwerk 'Oorlog en Vrede in de Westhoek', Westtoer, de Regionale Landschappen, de Vlaamse Landmaatschappij, musea, gemeentelijke toeristische en cultuurdiensten, provinciale en gemeentelijke diensten voor ruimtelijke ordening, heemkundige kringen, particuliere personen en ondernemingen, enzovoort.

Het erfgoed uit de Eerste Wereldoorlog is meer dan enkel de relicten uit het vier jaar durende conflict. Na de oorlog werd de streek met een eigen visie en eigentijdse architectuur heropgebouwd. Dit wederopbouwverfgoed is evenzeer aan de thematiek van de oorlog verbonden. Bovendien staat het evenzeer onder druk van nieuwe bouwprojecten en vernieuwing van woonkeren. Het is aangewezen dat ook dit aspect van het erfgoed meegenomen wordt in de globale aanpak naar zorgbeleid toe.

Operationele doelstelling 5

Het netwerk blijft ijveren en meewerken aan het dossier om de relictten uit de Eerste Wereldoorlog als werelderfgoed te laten beschermen.

Actie 10

Het netwerk blijft een ondersteunende en assisterende rol spelen voor de beleidsniveaus die de bescherming kunnen verwezenlijken.

Operationele doelstelling 6

Een onderbouwd beleid op het gebied van beheer en ontsluiting is noodzakelijk om de laatste materiële getuigen (landschap en monumenten) uit de Eerste Wereldoorlog te bewaren voor de toekomstige generaties.

Actie 11

Het netwerk zorgt voor een selectie van exemplarische sites en monumenten om die kwalitatief te gaan inrichten en ontsluiten.

Actie 12

Het netwerk impliceert het belang van de omgeving en de draagkracht van het omringende landschap in de inrichtingsinitiatieven.

Actie 13

Het netwerk onderzoekt de mogelijkheden tot herbestemming van oorlogsrelictten, om ze aldus te ontsluiten en te herwaarderen.

Actie 14

Het netwerk wil bij de relictten en sites die ontsloten worden een kwalitatieve duiding die de sites en relictten plaatsen binnen het grotere verhaal van de Eerste Wereldoorlog in de Westhoek.

Operationele doelstelling 7

Er wordt een actief beleid uitgetekend wat de consolidatie en de restauratie betreft van kenmerkend erfgoed uit de periode van de Eerste Wereldoorlog.

Actie 15

Het netwerk onderzoekt hoe er een beleid uitgewerkt kan worden met betrekking tot consolidatie en restauratie van relictten uit de Eerste Wereldoorlog.

Operationele doelstelling 8

Voor de komende legislatuur staat de uitbouw van gezamenlijke erfgoeddepots op de prioriteitenlijst van de provinciale dienst Cultuur. Binnen de waaier cultuur kan ook het oorlogserfgoed als item meegenomen worden.

Actie 16

Het netwerk voert een actief beleid om de belangrijke collecties oorlogserfgoed binnen de regio te bewaren door middel van aankoop.

Actie 17

Het netwerk volgt de ontwikkelingen op het gebied van erfgoeddepot binnen de provincie op en probeert hier ook aandacht te verkrijgen voor het patrimonium uit de Eerste Wereldoorlog.

Beleids optie 3: cultuurtoeristische valorisatie

De cultuurtoeristische valorisatie die binnen de eerste periode van het project werd opgesteld dient verder uitgewerkt te worden. Daarbij dient de nodige aandacht besteed te worden aan de culturele en streekgebonden benadering van de thematiek.

Operationele doelstelling 9

De cultuurtoeristische valorisatie van het netwerk moet bijgestuurd en verder uitgebouwd worden.

Actie 18

Het netwerk vervolledigt het aanbod binnen het bezoekersnetwerk, waarbij vooral ingezet wordt op het invullen van de geografische en inhoudelijke lacunes binnen het bestaande aanbod.

Actie 19

Er wordt een analyse gemaakt van de gelaagde structuur van het bezoekersnetwerk, eventueel gekoppeld aan een herschikking en een bevestiging.

Operationele doelstelling 10

Het verhaal van de Eerste Wereldoorlog dient geprofileerd te worden als een streekverhaal, naast de andere verhaallijnen die in de streek voorhanden zijn. Dit beoogt meteen ook dat het oorlogsthema meer voor en door de streek vertaald moet worden, meer sociocultureel dan toeristisch.

Actie 20

Het netwerk streeft naar een betere integratie van het thema Oorlog en Vrede binnen de verhaallijn van de regio.

Actie 21

Het netwerk zet meer in op de belangen van de streekelijke bevolking; er worden meer socioculturele initiatieven gesteund en ontwikkeld voor en door de eigen streek.

Actie 22

Het netwerk Oorlog en Vrede in de Westhoek moet duurzaam verankerd worden in de werking van de Provincie; hierdoor kan er meer duurzame coördinatie gevoerd worden ten aanzien van de partners.

Actie 23

Het subsidiereglement Oorlog en Vrede in de Westhoek wordt herschreven in die zin dat samenwerkingsverbanden tussen partners meer kans maken op financiële steun.

Beleids optie 4: leren uit de oorlog

Meer dan in de vorige beleidsperiode wordt nu ingezet op het aspect “Leren uit oorlog”. Het verhaal van de oorlog moet omgebogen worden naar een verantwoorde herinnering en een duidelijke vredesboodschap die in de initiatieven van het netwerk vertaald worden.

Operationele doelstelling 11

Het netwerk voorziet in garanties dat de initiatieven die door “Oorlog en Vrede in de Westhoek” worden gedragen, kwalitatief hoogstaand zijn. Bovendien vertolken de initiatieven een vredesboodschap die door het netwerk geformuleerd en uitgedragen wordt.

Actie 24

Het netwerk voorziet in een lijst met criteria die een kwalitatieve werking rond de oorlogsthematiek garanderen; inherent hieraan verbonden is de vredesboodschap die ook in de missie van het netwerk staat verwoord.

Actie 25

Het netwerk tekent een kader uit voor de invulling van vredeseducatie en educatieve werking rond het thema van de Eerste Wereldoorlog; daarbij wordt overleg en ondersteuning voor en door de partners voorzien.

Actie 26

Het netwerk voorziet in richtlijnen en criteria voor het oprichten van nieuwe monumenten.

Beleids optie 5: bekendmaking en communicatie

De bekendmaking van het netwerk binnen de regio en bij uitbreiding op nationaal en internationaal vlak vereist een structurele aanpak van de communicatie en de visibiliteit van het project.

Operationele doelstelling 12

“Oorlog en Vrede in de Westhoek” profileert zich als het kanaal voor promotie en communicatie voor de initiatieven die door de partners worden opgezet. Doelgroepgericht wordt zo getracht het draagvlak van het project uit te breiden.

Actie 27

Het netwerk versterkt de eenvormigheid van communicatie en promotie.

Actie 28

Het logo van het netwerk moet geëvalueerd worden op zichtbaarheid en herkenbaarheid. Indien nodig dient het daarna bijgestuurd te worden.

Beleids optie 6: herdenkingen 2014-2018

Met de herdenkingen voor de periode 2014-2018 die eraan komen moet het netwerk, zich gaan bezinnen en oriënteren. Er moet een duidelijke positie gekozen worden op de vooravond van deze drukke periode. Er zal vanuit een grote waaier van beleidsdomeinen aandacht besteed worden aan de honderdjarige herdenking van de Eerste Wereldoorlog. Het netwerk moet er zich hier duidelijk in engageren in overleg met de andere sturende organen.

Operationele doelstelling 13

In de aanloop naar 2014-2018 positioneert het netwerk zich als coördinerend overlegorgaan dat een bepaalde kwalitatieve norm nastreeft en de oorlogsthematiek bindt aan de vredesboodschap.

Actie 29:

Het netwerk werkt een eigen positie en houding uit met het oog op de herdenkingen 2014-2018.

COLOFON

Opdrachtgever

De deputatie van West-Vlaanderen:

Paul Breyne, provinciegouverneur

Jan Durnez, Patrick Van Gheluwe, Dirk De fauw, Marleen Titeca-Decraene, Gunter Pertry en Bart Naeyaert, gedeputeerden

Hilaire Ost, provinciegriffier

Redactie en coördinatie

Frederik Demeyere, dienst Cultuur.

Dit document werd gerealiseerd met medewerking van:

Filip Boury, Katrien Hindryckx, Mariette Jacobs, Ludo Valcke, Piet Chielens, Frans Lignel, Franky Bryon, Franky Bostyn, Eric Seurnynck, Chris Vandewalle, Dirk Demeurie, Steven Vansteenkiste, Annelies Vermeulen, Dries Charle, Steven Reynaert, Sandy Evrard, Jurgen Vanlerberghe, Luk Dequidt, Cindy Timperman, Lieven Vanbelleghem, Geert Vandewynckel, Stefaan Decrock, Ann Vansteenkiste, Miguel Bouttry, Patrice Van Laethem, Geert Vanden Broucke, Saar Claeyns, Hans Kerrinckx, Stefaan Gheysen, Josephine Fassaert, Johan Martin.

Taaladvies

Ria Verweirder, Dienst Cultuur.

Vormgeving en druk

Provincie West-Vlaanderen, Grafische Dienst.

Fotoverantwoording

Provincie West-Vlaanderen

Verantwoordelijke uitgever

Ludo Valcke
Provinciehuis Boeverbos
Koning Leopold III-laan 41
8200 Sint-Andries (Brugge)

Informatie en contactadres

Frederik Demeyere
Coördinator "Oorlog en Vrede in de Westhoek"
Esenkasteel
Woumenweg 100
8600 Diksmuide
T 051 51 93 65
F 051 51 93 51
E frederik.demeyere@west-vlaanderen.be